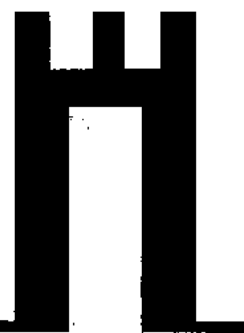

hláska

ročník VII, 1996, č.4

Pozůstatky tvrze v Prosetíně

J. Sadílek

Následující příspěvek pojednává o objasnění lokalizace a dokumentaci renesanční tvrze v Prosetíně nedaleko Bystřice nad Pernštejnem v okrese Žďár nad Sázavou. Tato středně velká obec návěsného charakteru je situována v mělké pramenné pánvi na východním okraji Českomoravské vrchoviny v těsné blízkosti původního správního centra louckého dominia - hradu Louky. Ačkoliv se tvrz v písemných pramenech připomíná poměrně pozdě, její přesná lokalizace nebyla známa (viz Hosák - Zemek 1981, 197). Nezmiňuje se o ní ani Vlastivěda moravská, přestože je její poloha obyvatelům Prosetína velice dobře známa (Tenora 1903, 139).

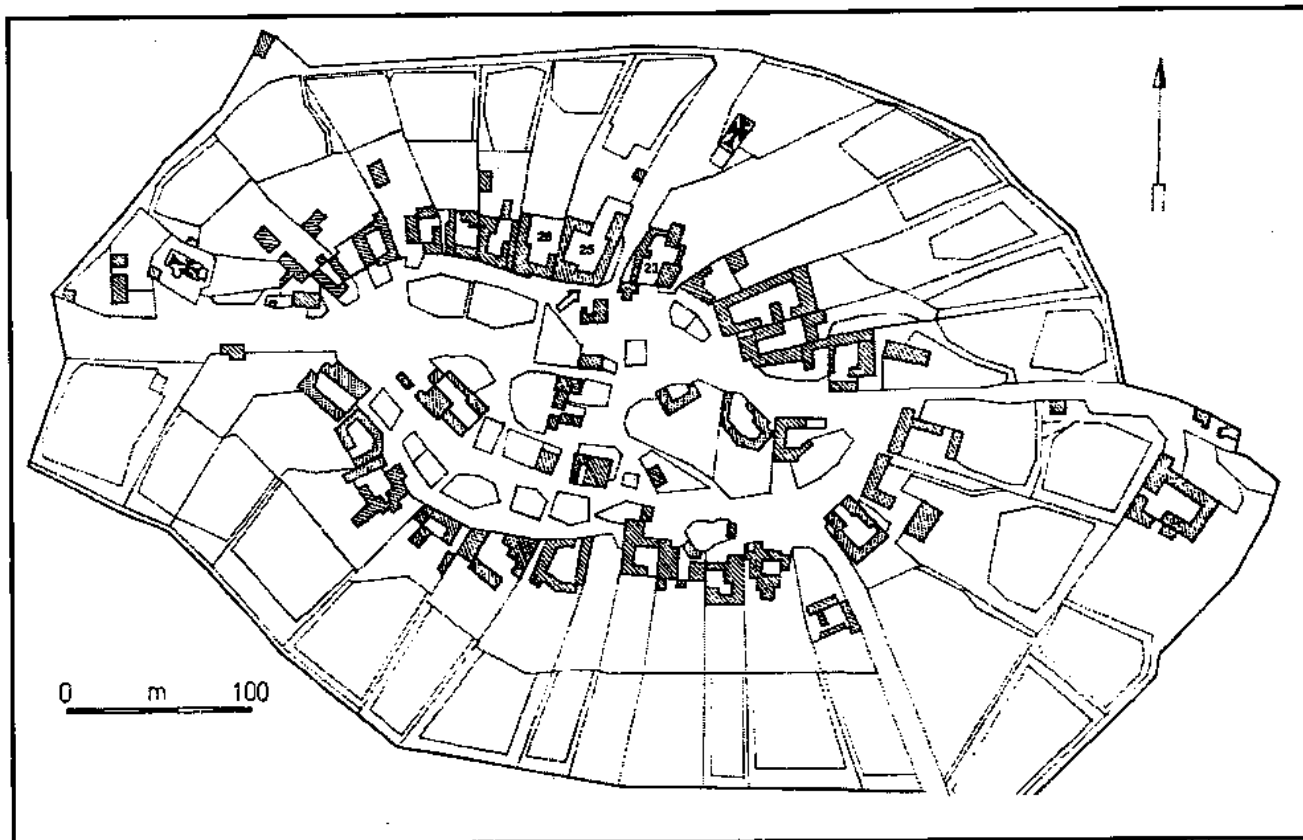
Vznik vesnice Prosetína je možno spojit s kolonizačním úsilím pánů erbu křídla, kteří po polovině 13. století osidlovali bývalý Olešnický újezd a celý tento proces završili asi v 70. letech téhož století založením hradu Louky. Západní okraj prosetínského katastru se již dotýkal rozsáhlého pernštejnského dominia, jež svou rozpinavostí pohltilo zakrátko celou západní část louckého statku spolu s Prosetínem. Domy byly řazeny na eliptickém půdoryse okolo pramene. Již v době svého vzniku byl Prosetín poměrně velkou vsí, na počátku 17. století se uvádí téměř 40 domů (Hosák 1931, 212). Přestože je tedy jeho vznik možno datovat do 2. poloviny 13. století, v písemných pramenech se ves uvádí až r. 1390, kdy již náležela Pernštejnům.

V uvedeném roce zapsal Vilém z Pernštejna své manželce Anežce ves Prosetín spolu s dalečínskou částí pernštejnského panství a s hradem Dalečínem (ZDB VII, č. 809, s. 194). Vilém zakrátko ovdověl a byl později ženat podruhé. Jeho druhou manželkou byla Anna ze Šternberka. Ji zajistil r. 1406 věno ve výši 500 kop gr. úrokem 50 kop gr. z téměř shodných vsí, jako první manželce, zde ovšem již bez vlastního dalečínského statku (ZDB VIII, č. 336, s. 235). O rok později se v Prosetíně poprvé připomíná dvůr, který zapsal Vilém z Pernštejna příslušníku místní drobné šlechty Janovi z Prosetína. Dvůr byl součástí věna, které zapsal Vilém své ženě Anně v předchozím roce, proto jí záruku zčásti převedl na své poddané v městečku Moravské Olešnici

(ZDB IX, č. 93, s. 258). Členové drobné šlechty se ve vsi připomínají od r. 1406, kdy se po Prosetíně píše Blažej, řečený Racek z Prosetína (Tenora 1903, 139), v jeho případě však není jisté, zda se jednalo o tento Prosetín. Jejich majetkem zde byl pouze dvůr, zbylá část vsi byla nadále součástí pernštejnského statku. Stejně jako Vilém zapsal také jeho syn Jan z Pernštejna své manželce Bohunce z Lomnice na Prosetíně a okolních vsích věno 500 kop gr., vyjímaje jen dvůr, který držel Budišův syn v Prosetíně a dva lány, které zde vlastnila vdova Jilvínova (ZDB XII, č. 588, s. 367). Se jmenovaným Budišem z Prosetína je pravděpodobně možno ztotožnit Budiše, jež vlastnil r. 1416 mlýn na potoce Hodonínce v prostoru mezi Hodonínem a Prosetínem (ZDO VIII, č. 555). Budišovým synem z r. 1447 byl asi Janek Budiš z Prosetína, který r. 1467 koupil od Michka z Domanínka dvůr v Domanínku (MZA Brno, G 2 - Nová sbírka; Šarha 1983, 42). Posledním známým členem prosetínské drobné šlechty byl Jan Černý z Prosetína a Čtyř Dvorů, jež prodal roku 1486 dvůr ve Veselí bratrům Vilémovi a Vratislavovi z Pernštejna (Tenora 1907, 232). Později se již drobná šlechta v Prosetíně nepřipomíná.

Vesnice zůstala součástí pernštejnského dominia až do r. 1557, kdy byla spolu s louckým panstvím prodána hrabatům z Hardeka. Důvodem nuceného rozprodeje rozsáhlých statků Pernštejnů byla náhlá finanční krize, která tehdy nejvýznamnější rod českých zemí postihla na konci 30. let 16. století (SOA Litoměřice, Lobkovický archiv, sign. P 15/48). Hrabata z Hardeka získali v krátké době také panství kunštátské, s nímž loucké spojili. Součástí kunštátského dominia zůstal Prosetín až do r. 1848, kdy se stal součástí nově založeného soudního okresu Kunštát.

Roku 1591 prodaly sestry Barbora a Alžběta z Hardeka olešnický statek svému příbuznému Janu hraběti z Hardeka, který jej obratem prodal Johanně Evě z Lichtenštejna a na Mikulově, která koupila zároveň vlastní kunštátský statek (ZDB XXVII, č. 82, s. 231; XXVIII, č. 20, s. 285; ZDO XXX, č. 152, s. 284). V závěti z r. 1591, která byla do zemských desek vložena

Obr. 1 - Intravilán vesnice Prosetína na indikační skice z roku 1826, MZA, D 9, sign. 2103/500. Šipka označuje polohu tvrze

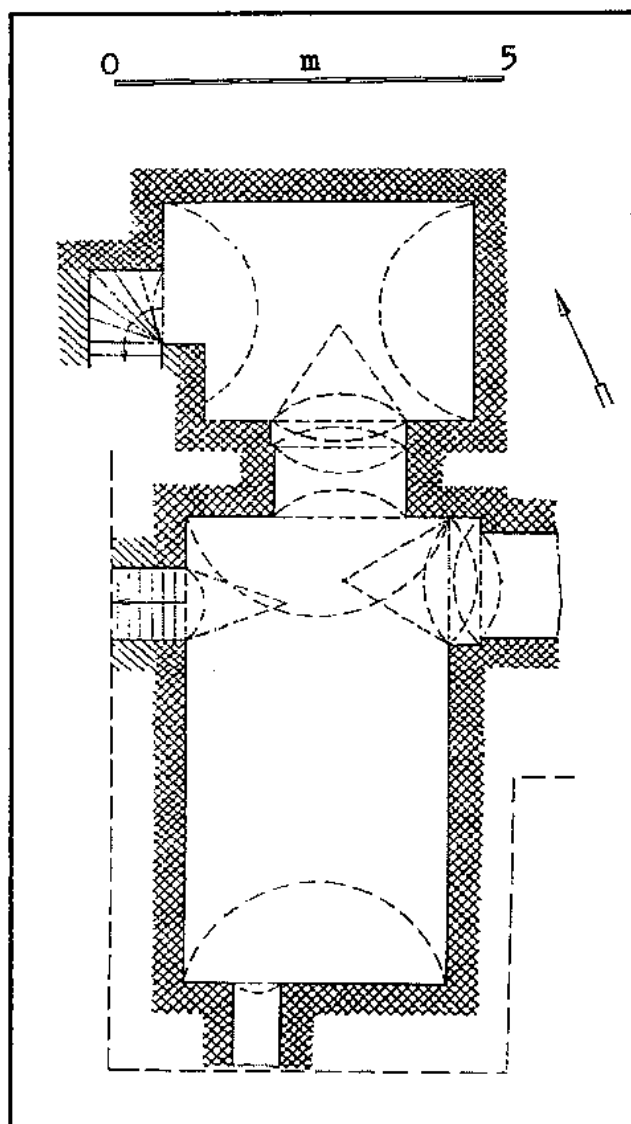
až o deset let později, odkazuje Prosetín jako zvláštní statek Mikuláši Matyášovskému z Matyášovic, poručníku kunštátského statku. Ten se psal již z Prosetína, zřejmě mu tedy již Prosetín nějaký čas náležel (ZDB XXIX, č. 33, s. 332).

Roku 1610 prodává prosetínský statek Karel kníže z Lichtenštejna a na Mikulově Bedřichu Drahanovskému z Pěněčína za 8000 zl. V zápise se uvádí "tvrz a ves Prosetín s kostelním podacím, s dvorem poplužním, s pivovarem, mlejnem, rybníkem, s štěpnicemi, s chmelnicemi..." (ZDB XXX, č. 60, s. 409). Další osud statečku není dosud jasný, r. 1622 byl opět součástí kunštátského panství (Tenora 1903, 139). Tvrz s dvorem a dalším hospodářským zázemím nebyly využívány a zpusťly. Tak se alespoň připomínají r. 1631 v odhadu konfiskovaného kunštátského statku, kde se tvrz uvádí jako "pustá a zkažená" (Hosák 1931, 216), v soupisu dvorů panství se prosetínský neuvádí (tamtéž, 214). Zkonfiskované panství bylo r. 1635 prodáno Jindřichu Šlikovi hraběti z Pasaunu a Lokte. Ještě zde je zapsána spolu s Prosetínem pustá tvrz (ZDO III, č. 45, s. 571). Tím také zprávy o prosetínské tvrzi končí.

Ve vsi dobře dochovaná tradice lokalizuje tvrz do míst domů č.p. 23 a 25. Jejím zbytkem mají být sklepy pod posledně jmenovaným. V místech domu č.p. 26 měl být pivovar (obr. 1). V zahradě domu č.p. 23 se dochoval zbytek hráze rybníka, podle informace místních obyvatel býval nazýván haltýřem. Při průzkumu byly pod jižní částí východního traktu č.p. 25 zjištěny dvě valeně klenuté sklepní místnosti (obr. 2). K jižní prostře o rozměrech 6,5 x 3,4 m se připojuje menší prostora severní,

kteřá má plochu asi 4 x 3 m. Obě místnosti jsou propojeny širokým, segmentem zaklenutým otvorem, v jehož severní třetině je výrazná spára, dokumentující dodatečné stavební úpravy, případně rozšiřování sklepů tvrze. Tyto jsou zaklenuty zdívm z lomového kamene, spojovaného maltou. Dochované sklepy jsou pouze malým zbytkem z celého půdorysu feudálního sídla, další prostory navazovaly zřejmě jak směrem západním, kde byly později při stavbě domu zaklenuty cihlovou klenbou a využity jako vstupy z prostoru dvora, tak i směrem východním. Tam sklepní místnosti pokračují druhým širokým, rovněž segmentem zaklenutým otvorem, který je stejně jako navazující prostory zasypán suti. V jižním čele klenby větší prostory je proražen 0,6 m úzký otvor zaklenutý segmentovou klenbou. Jeho pokračování je po 150 cm zasypáno. Podle tradice se zde jedná o zbytek podzemní chodby, vedoucí na kopec na jižním okraji vsi. Tradice hovoří ještě o dalších dvou podobných chodbách.

Celý komplex tvrze s přilehlým hospodářským zázemím je umístěn asi uprostřed severní řady domů na výrazné terénní hraně. Tato poloha zaručovala při pohledu z návsi určitou dominantnost. Protože při průzkumu nebyl nalezen žádný archeologický materiál, který by vznik stavby přesněji datoval, nezbývá než pokusit se interpretovat počátky tvrze na základě písemných pramenů a skromných pozůstatků. Kastelologická literatura řadí její vznik ke konci 16. století, kdy se Prosetín na krátkou dobu stal samostatným statkem. Při porovnání s nově nalezenou tvrzí v Radiměři u Svitav, jejíž vznik je rovněž datován do konce téhož století, působí však zdívo a klenby prosetínské tvrze značně archaicky. Celková

podoba sklepních prostor nevyklučuje její vznik již v 15. století, snad po r. 1407, kdy místní drobná šlechta získala ve vsi dvůr, po kterém se psala ještě v poslední čtvrtině 15. století. Na konci následujícího století mohlo dojít pouze k úpravám, případně rozšíření komplexu dvora a tvrze, které dnes nelze běžným povrchovým průzkumem zjistit. Přesnější závěry může poskytnout pouze důkladný stavebně historický průzkum a případná archeologická sondáž, jejichž výsledky mohou objasnit celkový rozsah objektu tvrze, případně objevit její další pozůstatky ve zdivu dnešní stavby.

Prameny a literatura: Hosák, L. 1931: *Odhad statku Kunštátského r. 1631. Od Horácka k Podyjí VIII*; Hosák, L. - Zemek, M. a kol. 1981: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I, Jižní Morava*. Praha; MZA - Moravský zemský archiv; SOA - Státní oblastní (okresní) archiv; Štarha, I. 1983: *Mašek z Drnovic a Ujčívka. Vlastivědná ročenka okresního archivu Blansko*; Tenora, J. 1903: *Vlastivěda moravská II. Místopis. Kunštátský okres. Brno*; Tenora, J. 1907: *Vlastivěda moravská II. Místopis. Bystřický (n. P.) okres. Brno*; ZDB - *Die Landtafel des Markgraftumes Mähren. Brüner Cuda. Edd. P. Chlumecký - J. Chytil - K. Demuth - A. R. Wolfskron 1856. Brno. Moravské zemské desk. Kraj brněnský. Díl 3, ed. M. Rohlík 1957. Praha*; ZDO - *Die Landtafel des Markgraftumes Mähren. Olmützer Cuda. Edd. P. Chlumecký - J. Chytil - K. Demuth - A. R. Wolfskron 1856. Brno. Moravské zemské desk. Kraj olomoucký. Díl 3, ed. F. Matějka 1953. Praha*.

Obr. 2 - Půdorys dochovaných sklepů tvrze v č.p. 25. Křížkovaně zřejmě gotické kamenné zdivo tvrze, šrafovaně cihlové zdivo z 18. století. Kresby a zaměření autor

Tvrz a svobodný dvůr v Hronově

PhDr. Ladislav Hladký, CSc., Okresní muzeum Náchod

Počátky Hronova (okr. Náchod) souvisejí nepochybně s kolonizační činností pana Hrona z Náchoda (doložen v letech 1241 - 1289) z rodu Načeraticů, prvního známého držitele náchodského panství (Gron de Nachod - 1254)¹⁾ a významného rádce i diplomata krále Václava I. Můžeme oprávněně předpokládat, že již pan Hron z Náchoda zde někdy kolem poloviny 13. století na ochranu severní hranice svého panství a kolemjdoucí obchodní stezky založil vodní tvrz, která těžila z výhodné polohy na pravém břehu řeky Metuje. Pravděpodobně dřevěné stavby byly (včetně hospodářských objektů) obehnané sypaným valem a s řekou propojeným příkopem, do něhož se na západní straně přiváděla voda ze Zbečnického potoka (jinak také Materníka). Mokřiny, jež se rozprostíraly v sousedství, byly později přeměněny na rybníčky.²⁾ Na protějším (levém) břehu Metuje vznikla vesnice Hronov pojmenovaná po svém zakladateli, nad ní asi 400 m proti proudu řeky byl na návrší někdy

v první polovině 14. století postaven kostel Všech svatých, z jehož původní gotické dispozice zůstalo kněžiště s částečně dochovaným ostěním gotického okna. První zpráva o něm (a současně vůbec první písemný doklad o Hronově) pochází ze 3. června 1359,³⁾ kdy "urozený pán z Náchoda, řečený z Dubé" ustanovil na zdejší faru po odstoupení plebána (faráře) Alberta jako nového plebána Jakuba Maurici (Mařikova?) z Dymokur. Hronovská fara byla tehdy (za prvního pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic) spolu s dalšími 36 farami začleněna do dobrušského děkanátu náležejícího k hradeckému arcidiaconátu.⁴⁾

V r. 1412 zemřel bez dědiců Jetřich z Janovic (náchodské panství držel asi od r. 1392) a jeho zboží spadlo jako odumřelý na krále Václava IV., jenž je téhož roku udělil svému oblíbenci, slezskému šlechtici Jindřichu Leflovi z Lažan, stoupenci a pozdějšímu ochránci M. Jana Husa. Jindřich Lefl již v r. 1414 s královým

souhlasem vyměnil Náchod s Bočkem z Kunštátu a Poděbrad za Bechyni. V listině ze 14. ledna 1415, již si pan Boček nechal od krále potvrdit držbu panství, je hned po Náchodě (hradu a městu) uveden Hronov, který je zde poprvé označen jako městečko (oppidum).⁵⁾

V r. 1422 a znovu v r. 1425 se připomíná první známý držitel hronovské tvrže Matěj z Vlčnova seděním na Hronově,⁶⁾ pokaždé jako služebník Viktorina z Poděbrad, husitského hejtmána, Bočkova syna a otce pozdějšího krále Jiřího z Poděbrad. Byl tedy jedním z náchodských manů, příslušníků nižší šlechty, kteří byli za propůjčené zboží povinni vojensky přispět svému pánu. Manské zřízení na náchodském panství vzniklo patrně již ve 14. století, nic bližšího však o něm nevíme; nástupci manů byli pozdější svobodníci.

Od r. 1437 seděli na tvrzi Ivan ze Žampachu a jeho syn Martin,⁷⁾ blízcí příbuzní Jana Koldy ze Žampachu,⁸⁾ jenž se 29. září 1437 zmocnil přepadem města a hradu Náchoda, po němž se poté psal. V plánech Jana Koldy, bývalého tábořského hejtmána (bojoval v bitvách u Tachova a u Lipan, pokračoval v ozbrojeném odporu proti Zikmundovi a jeho zeti Albrechtovi Rakouskému a patřil k předním stoupcům volby polského prince za českého krále) zřejmě hrála hronovská tvrz důležitou roli; navazovala na soustavu hradů jeho severních přátel Matěje Salavy z Lípy a na Skalách a Hynka z Dubé a na Adršpachu a přímo na sousední tvrz na Homoli ve Velkém Dřevíči. V letech 1445 - 1447 nacházíme na tvrzi jako mana panoše Vaňka Nosalovského st. z Nosalova, od r. 1447 jeho syna Vaňka Nosalovského ml.⁹⁾ Na jaře 1456 zemský správce Jiří z Kunštátu a Poděbrad oblehl a dobyl tvrz v Černikovicích, rodové sídlo Koldů ze Žampachu, a hrady Rychmberk a Náchod.¹⁰⁾ Vaněk Nosalovský ml. z Nosalova byl zbaven úřadu náchodského purkrabí, jímž byl od r. 1453, a zřejmě mu bylo odňato i hronovské manství. Jaký vztah měl k hronovské tvrzi Petr z Hronova, který v r. 1457 opověděl s ostatními urozenými příslušníky roty Jana Koldy ze Žampachu polskému králi pro neplacení žoldu,¹¹⁾ bohužel nevíme.

Hronovská tvrz je naposledy zmiňována k r. 1462, kdy náchodský městský písař Šimon z Chřenovic zapsal na svou louku za tvrzi dluh 20 kop grošů českých pavlišovským sousedům Janu Kadefávkovi a jeho synu Jiříkovi.¹²⁾ Zda byl Šimon z Chřenovic hronovským manem, není jisto. Pro tuto možnost by snad svědčilo pouze to, že "za tvrzi Hronovem všechny pozemky patřivaly ke tvrzi, a tudíž manovi".¹³⁾ V r. 1497, kdy Jindřich st. kníže Münsterberský, syn krále Jiřího, zastavil náchodské panství Janu Špetlovi z Prudic a Žlebů, se manství v Hronově neuvádí. Znovu se však objevuje v r. 1500 při definitivním postoupení panství Janu Špetlovi Jindřichovými dědici.¹⁴⁾ Současně se v Hronově k r. 1500 připomíná "rychta krom svobodného"¹⁵⁾ (téměř jistě dvora). Z tvrže, která zanikla do konce 15. století, se stal svobodný dvůr. Snížený násep a zanesený příkop, jež obepínaly stavení svobodného dvora, i prohlubenina, již se přiváděla do příkopu voda ze Zbečnického potoka, byly znatelné ještě v 80. letech 19. století.¹⁶⁾

Z formulace "rychta krom svobodného" k r. 1500 vyplývá, že svobodný dvůr nebyl totožný s rychtou¹⁷⁾ a že hronovské manství nebylo přeměněno na svobodnou rychtu, jak se domnívali někteří autoři¹⁸⁾ a jak se někdy stávalo. První známý majitel svobodného dvora Matěj

Michal, řečený Dvořák, je uveden k r. 1587. V r. 1593 ho vystřídal Bartoloměj Kvirenc,¹⁹⁾ který na dvoře seděl celých 30 let; od něho jej získal výměnou za selský grunt v Babi Matěj Maršík (doplatil ještě velmi slušnou sumu 1250 kop grošů míšeňských). Jeho syn Jan prodal svobodný dvůr v r. 1679 Pavlu Židovi, od něhož jej ještě téhož roku koupil za 745 kop grošů míšeňských Matěj Jirásek,²⁰⁾ příslušník rodu, který zde hospodařil přes 200 let, do r. 1882. (Z vedlejší linie tohoto rodu Jirásků "dvorských" pocházel také spisovatel Alois Jirásek.) Majitelé dvora s rodinou byli osobně svobodni; především byli osvobozeni od roboty. Byli však, stejně jako ostatní svobodníci z náchodského panství, povinni za svou vrchností, cestovala-li do Prahy nebo do Vidně, vozit různé potřeby. Mimo to vozili do Náchoda sůl a víno. V r. 1688 byla tato nepříjemná povinnost převedena na stálý roční plat 170 zlatých, z nichž na hronovský svobodný dvůr připadlo 12 zlatých 8 krejcarů.²¹⁾ Svobodný dvůr byl samozřejmě nejdražší usedlostí v Hronově; jinak se ceny hronovských selských gruntů po třicetileté válce i později, na počátku 18. století, pohybovaly od 30 do 70 kop grošů míšeňských.²²⁾

Na jaře 1889 M. J. Oberländer a L. Morawetz, textilní podnikatelé z Úpice, zahájili na sousedním lánu výstavbu mechanické přádelny bavlny;²³⁾ tehdy vzala část valu a příkopu za své,²⁴⁾ zbytek pak téměř zmizel deset let nato.²⁵⁾ Tok Zbečnického potoka byl obrácen k jihu a částečně překryt. Pozůstatkem původní tvrže byl tzv. pustý sklep pod stodolou, která vyhořela krátce před první světovou válkou. Sklep, do něhož si Hronovští v době válek (naposledy podle svědectví A. Jiráska za prusko-rakouské války v r. 1866²⁶⁾) ukládali cenné předměty, byl zčásti zrušen. V posledních desetiletích sloužil k uložení brambor pro závodní jídelnu bývalého závodu Tepna 10.

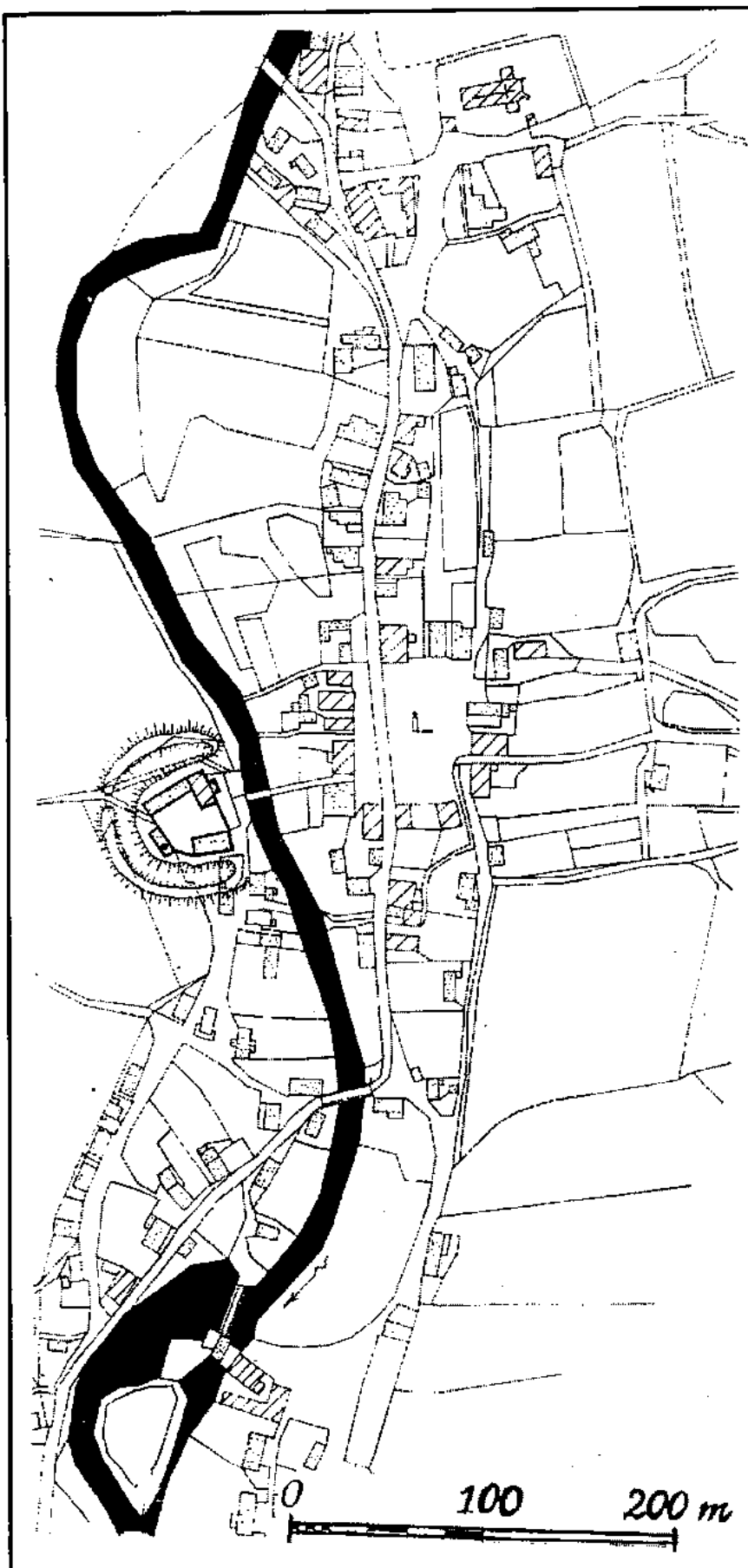
V r. 1921 firma Hronovská přádelna bavlny v Hronově, spol. s r. o., již dvůr patřil, požádala město o odprodej uličky mezi dvorem a továrnou.²⁷⁾ Tehdy byla tato žádost odložena. Dva roky nato, v r. 1923, se firma obrátila na městskou radu se žádostí o zboření objektu, na jehož místě chtěla vybudovat ústřední kanceláře. "Starosta města Fr. Šefelín prosil majitele přádelny o zachování "Dvora", že je to přáním našeho rodáka Mistra Aloise Jiráska. Městská rada po delší debatě žádost přádelny zamítla."²⁸⁾

Vedení přádelny se odvolalo k obecnímu zastupitelstvu, které žádost projednávalo 15. listopadu 1923 ve velmi rušné schůzi. Protože firma nabízela městu za souhlas se zbořením dvora stodvacet tisíc korun (s tím, že tam, kde dvůr stával, umístí pamětní desku), byl výsledek hlasování nasnadě: 25 hlasů pro zboření dvora a pouze 5 hlasů pro jeho zachování.²⁹⁾ Proti tomu usnesení obecního zastupitelstva podalo protest adresovaný Památkovému úřadu v Praze sedm místních spolků (Klub českolovenských turistů, TJ Sokol, Sbor dobrovolných hasičů, Sportovní klub Hronov, Spolek divadelních ochotníků, Národní jednota severočeská a pěvecký spolek Dalibor). Text protestu byl vyložen k podpisu v rodném domku A. Jiráska a jen 25. listopadu 1923 jej podepsalo 700 hronovských občanů. Je zajímavé, že k rozhodnutí nechat zbořit dvůr dospěli zástupci zcela protikladných politických stran zastoupených v obecním zastupitelstvu, a sice sociální demokraté, českoslovenští

socialisté, komunisté, lidovci a průmyslníci. Tyto strany uskutečnily v hotelu U mostu veřejnou schůzi, na níž "dokazovaly, jaký prospěch z rozboření "Dvora" Hronovu nastane". Asi proto, že hronovské obyvatelstvo se rozdělilo na přívržence a odpůrce zboření dvora, "majitel "Dvora" nechal potom budovy opravit".³⁰⁾ Příklad svobodného dvora měl dohru ve schůzi obecního zastupitelstva 29. dubna 1924, v níž se jednalo o stanovení objektů, jež by měly být zachovány jako památky. Terčem se pro svůj negativní postoj stal starosta města František Šefelín, který po výtce, "že neměl tak jednat jako starosta města Hronova, nýbrž jen jako občan jiný",³¹⁾ prohlásil, "že nechce být překážkou rozvoje města Hronova a že skládá úřad starosty a zachování "Dvora" bude chránit jako občan".³²⁾ Do příští schůze obecního zastupitelstva konané 20. května 1924 zaslal písemnou rezignaci.³³⁾

Zamítavému postoji části hronovského občanstva ke zboření dvora se nemůžeme divit. Dvůr byl vždy považován za objekt úzce související s dějinami obce. Tento pocit byl ještě vystupňován tím, že svobodný dvůr se stal i důležitou složkou děje Jiráskovy románové kroniky U nás (kde jeho majitelé vystupují pod pozměněným jménem Jírovcové) a posléze i tím, že A. Jirásek dvůr i jeho obyvatelům věnoval pasáž ve svém memoárovém díle Z mých pamětí.³⁴⁾ Ačkoliv zatím nebyl proveden důkladný stavební průzkum bývalého svobodného dvora čp. 49, je zřejmé, že obytný částečně zděný objekt s dřevěným roubeným přístavkem a podezděným polopatrem pochází z počátku druhé poloviny 18. století. Poslední stavební úpravy vlastního obytného stavení se zřejmě uskutečnily ve 30. letech 19. století. K němu kratší stranou přiléhá hospodářské stavení (původně zřejmě chlévy), nyní také částečně obytné, jehož úpravy byly prováděny ve 20. století. Ze sklepa je viditelný pouze krátký úsek rubu klenby v podlaze jižní části novodobé kůlny, sklep sám je zasypán či zabetonován.

Jsem přesvědčen, že ani dnes, kdy město Hronov celý areál bývalého svobodného dvora koupilo od dřívějšího Cottexu, a. s. v likvida-

Situace tvrze na mapě stabilního katastru, valy zakresleny podle A. Sedláčka, tečkou označena poloha sklepa.

ci,³⁵⁾ nejde a nemůže jít o nějaké staromilství, usilují-li městský úřad a městské zastupitelstvo o zapsání objektu do státního seznamu kulturních památek³⁶⁾ a v důsledku toho také o jeho restauraci a renovaci, zejména uvážíme-li, že dvůr je jednou z posledních budov ve městě, jež dokládají původní zástavbu. Nesmíme dopustit, aby to, co se nepodařilo našim příliš materialisticky myslícím předkům, se stalo skutečností dnes, resp. v nejbližších letech.

Poznámky: 1) - Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V, I. Ed. S. Dušková - J. Šebánek. Praha, Academie 1974, č. 33, s. 72-73; A. Profous, Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny III (M-Ř). Praha, Česká akademie věd a umění 1951, s. 174. Příspěvek byl uveřejněn v hronovském měsíčníku U nás - Hronovské listy, 1995, č. 10, 11, 12, nepag. Pro Hlásku, Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka jsem jej upravil a především doplnil poznámkovým aparátem. Text původně vznikl jako podklad žádosti pro prohlášení objektu bývalého svobodného dvora za kulturní památku. 2) - A. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze Království českého V. Praha, F. Šimáček 1887, s. 51; Fr. Souček, Hronov nad Metují. In: Ratibor. Politicko - beletristický list pro zájmy kralohradeckého kraje, r. IX, 1892, s. 312; týž, Založení tvrze a města Hronova. In: Od kladského pomozí, r. 1, 1923, s. 45-47, zde s. 46; A. Jirásek, Z mých pamětí I. Poslední kapitoly k nové kronice "U nás". Praha, J. Otto 1911 (I. vydání), s. 19. 3) - Liber primus confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidocesium nunc prima vice typis editus inchoans ab anno 1354 usque 1362. Ed. F. A. Tingl. Pragae, Greger 1867, s. 94; A. Profous, c. d. I (A-H). Praha, Nakladatelství Československé akademie věd 1954 (reprint vydání z r. 1947), s. 780. Držiteli náchodského panství tehdy byli bratři Hynek a Ješek z Náchoda a Dubé, synové Hynka, jinak Hajmana z Dubé (uváděn poprvé k r. 1325), jemuž panství předal Jan Lucemburský. (Viz A. Sedláček, c. d., s. 10.) 4) - J. Kurka, Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecese litomyšlská (Místopis církevní do roku 1421). Praha, Československá tiskárna 1914. 5) - Archiv český čili staré písemné památky české i moravské z archivů domácích i cizích III. Ed. Fr. Palacký. Praha 1844, č. 153, s. 485; J. M. Ludvík, Památky hradu, města a panství Náchoda i vlastníkův jeho. Hradec Králové, L. Pospíšil 1857, s. 42; J. K. Hraše, Dějiny Náchoda I. Od nejstarších dob až do bitvy na Bílé hoře. Náchod 1895, s. 100. 6) J. M. Ludvík, c. d., s. 101. 7) - A. Sedláček, c. d., s. 51. Někteří autoři (např. Fr. Souček, Hronov, s. 344), uvádějí k r. 1437 také Kolumena z Hronova se synem Janem, rovněž příbuzné Jana Koldy ze Žampachu. 8) - O něm viz Vl. Ježek, Koldové ze Žampachu. In: Hradecký kraj 1959, s. 98-108; Vl. Wolf, Jan Kolda st. a ml. ze Žampachu. In: Krkonoše - Podkrkonoší 1, 1963, s. 52-58. V poslední době se Vl. Wolf přiklonil k závěru, že Jan Kolda ze Žampachu a na Náchodě byl pouze jeden (v nepublikované přednášce z 30. srpna 1995 pro Letní školu historiků pořádanou pobočkou Historického klubu v Hradci Králové a katedrou historie Pedagogické fakulty Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové). 9) - Fr. Souček, Hronov, s. 356. Dva Nosalovské (Vaňka st. a Vaňka ml. - otce a syna) zná také J. K. Hraše, c. d., s. 650, zatímco J. M. Ludvík, c. d., s. 101, a A. Sedláček, c. d., s. 51,

uvádějí pouze jednoho (stejně tak autor hesla Hronov, in: Tomáš Šimek a kol., Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 6. Východní Čechy. Praha, Svoboda 1990, s. 144). 10) - W. W. Tomek, Zprávy o dobytí Náchoda proti Janu Koldovi roku 1456. Zvláštní otisk ze zpráv o zasedání Královské české společnosti nauk. Praha, Grégr 1882, 4 s. Do města Jiří z Poděbrad vstoupil 22. dubna, hradu dobyl útokem 3. května 1456. (Za upozornění na Tomkův příspěvek děkuji panu Oldřichu Šafařovi, kronikáři města Náchoda). 11) - Vl. Ježek, c. d., s. 105; A. Jirásek, c. d., s. 19. Okresní muzeum (dále jen OM) Náchod, dodatečné zápisy a doplňky k cit. práci Fr. Součka Hronov, sbírky Jiráskova muzea (dále jen JM) v Hronově, sign. A 872, uvádějí text opovědného listu, který našel (zatím neznámo, kde) A. Jirásek: "Já, Jan z Volešnice, proti nejjasnějšímu knězi, knězi králi Kazimírovi polskému, knězi velikému litevskému, dědici ruskému, pánu pruskému, vystřihám sie se všemi svými podle pánie Koldovy roty. Pavel z Kostece, Petr z Hronova a to svú čest ohrazujem." 12) - Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Náchod, fond Archiv města Náchoda, kniha č. 1, fol. 55 b. 13) - Fr. Souček, Hronov, s. 356. 14) - J. K. Hraše, c. d., s. 158-159. 15) - J. M. Ludvík, c. d., s. 101. 16) - A. Sedláček, c. d., s. 51; F. Souček, Hronov, s. 312; týž, Založení, s. 46; A. Jirásek, c. d., s. 20. 17) - Hronovský rychtář je poprvé uveden k r. 1487. (Viz Fr. Souček, Hronov, s. 382). 18) - A. Sedláček, c. d., s. 51; jako historický fakt uvádí autor hesla Hronov, in: T. Šimek a kol., c. d., s. 144. 19) - V. Müller, Svobodníci. Pokus o monografii ze sociálních dějin českých 15. a 16. století. Praha, Královská česká společnost nauk 1905, bohužel žádného ze dvou v 16. století doložených hronovských svobodníků neuvádí. 20) - Posloupnost držitelů svobodného dvora viz Fr. Souček, Hronov, s. 408 a 498. Stručně ji uvádí také A. Jirásek, c. d., s. 20. 21) - A. Jirásek, c. d., s. 20. 22) - Fr. Souček, Hronov, s. 498. 23) - SOKA Náchod, fond Okresní úřad Náchod, živnosti, sign. 15-H. Dále viz L. Hladký, Z dějin dnešního závodu Tepna O7 v Hronově (1889 - 1989). In: L. Hladký - L. Kollert - M. Novák, Století dnešního závodu Tepna O7 v Hronově. Hronov, Tepna O7 1989, nepag.; týž, Textilní průmysl na Náchodsku do první světové války. Kandidátská disertační práce. Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1993. Strojopis, s. 116. 24) - A. Jirásek, c. d., s. 20: "Na tom valu jsem se jako chlapec dost nahonil. Dnes po něm sotva patrná stopa. Z polovice jej zničili, když r. 1888 (správně 1889, viz pozn. č. 23 - pozn. aut.) v samém sousedství na volném láně zemanském, kdež se obilí vlnivalo, vystavěli továrnu". 25) - OM Náchod, sbírky JM v Hronově, cit. sign. A 872: "Z jara r. 1899 dal p. Robert Žid (majitel čp. 49) strhnouti násep, a tak poslední část zničena. Ještě je viděti příkop arci již velmi mělký. U samého plotu sadu je viděti ještě ústí potůčku od Zbečnicka." A. Jirásek, c. d., s. 20, poznamenává: "Druhá část náspu skoro úplně rozkopána před nějakým rokem za opravy dvorských přístavků. Tenkrát tam našli dukát z časů uherského krále Sigmunda. Zlatý ten peníz, který snad některý z těch hronovských šlechticů přivezl z vojenské služby z Polska neb Uher, mám na památku". 26) - A. Jirásek, c. d., s. 225. 27) - SOKA Náchod, fond Archiv města Hronova, kniha č. 1 E, zápis o XXI. řádné schůzi obecního zastupitelstva (dále OZ) z 25. října 1921, bod 7, s. 685 -

686; dále kronika města Hronova I, zápisy kronikáře Václava Gulta, s. 163. Tato cesta byla veřejným statkem; OZ se usneslo zbavit ji povahy veřejného statku a požádat o její vyloučení z veřejnosti Okresní správní komisi v Náchodě a další příslušné úřady. 28) - Tamtéž, cit. kronika, s. 163. 29) - Tamtéž, kniha I F, zápis o I. řádné schůzi OZ z 15. listopadu 1923, bod 5, s. 273 - 277; cit. kronika, s. 163 - 164. 30) - Tamtéž, cit. kronika, s. 164, 165. 31) - Tamtéž, cit. kniha I F, zápis o V. schůzi OZ z 29. dubna 1923, bod 15, s. 349-350; cit. kronika, s. 194. 32) - Tamtéž, cit. kniha, cit. zápis, s. 350; cit. kro-

nika s. 194. 33) - Tamtéž, cit. kniha, zápis o VI. schůzi OZ z 20. května 1923, bod 8, s. 367; cit. kronika, s. 195. 34) - A. Jirásek, c. d., s. 19 - 23. 35) - Městské zastupitelstvo (dále jen MZ) v Hronově schválilo koupi objektu bývalého svobodného na svém zasedání 4. května 1995 (viz zápis, bod 3/15 usnesení). 36) - Podání návrhu na uznání objektu za kulturní památku schválilo MZ v Hronově na svém zasedání 27. června 1995 (viz zápis, bod 4.6 usnesení). Podle sdělení starosty města Hronova ing. Miroslava Houšťka byla žádost již odeslána.

Bezvěrovské tvrze

P. Rožmberský

Na hranicích někdejšího Plzeňska a Žatecka, dnes na hranicích okresu Plzeň-sever, se okolo hlavní silnice z Plzně na Karlovy Vary rozkládá vesnice Bezvěrov v nadmořské výšce blížící se sedmi stovkám metrů. Zdejší vysoko položená krajina byla kolonizována poměrně záhy, o čemž svědčí románský kostel v sousedním Krašově. První písemná zmínka o Bezvěrově se však dochovala až z roku 1379, v berním rejstříku Plzeňského kraje. Tehdy byl Bezvěrov majetkově rozdělen na několik dílů. Popluží náleželo Hrzkoví, části vsi drželi Někmiř a žlutický rychtář Mikuláš (Emler 1876, 24, 25). Dále jsou jako majitelé dílů vsi ve druhé polovině 14. století připomínáni Ješek, Diviš, Žofie a Vít z Vladořic (Kočka 1932, 199). Některé části Bezvěrova koupil Bušek z Vikošova či z Kamenné Hory a roku 1396 postoupil úrok v Bezvěrově krašovskému faráři Petrovi. Na ostatních částech seděli roku 1406 bratři Linhart a Tůma z Bezvěrova, kteří si tu snad vystavěli tvrz (Profous 1947, 70, 604; Sedláček 1905, 221; Bělohlávek 1985, 34; Kočka 1932, 199). Toho roku měli Leonard (Linhart) z Bezvěrova a Tůma z Bezvěrova spor se Lvíkem z Čestětína. V roce 1398 u dvorského soudu zastupuje žalobce Niklín z Prahy a z Bezvěrova (Friedrich 1929, 102, 165, 170).

Bezvěrov zůstával rozdělen i v 15. století, za husitských válek se tu usadil rod Kelnářů či Kelnerů, jejichž předek Heřman pocházel z Chebu. Měl syny Matyáše a Hanuše. Hanuš se roku 1427 psal seděním v Žandově, ale v letech 1443 - 1456 seděním v Bezvěrově. Štít měl rozdělený na čtyři pole; v prvním a čtvrtém byl havran, ve druhém a třetím cimbuří (Kočka 1932, 200; Sedláček 1908, 24 - 25). Z jiného rodu, který měl štít rozdělený pokosem a v horním poli šachovnicí (za klenot rohy kozorožce), pocházel Bušek z Bezvěrova, sedící roku 1464 na Horšově a Bořivoj z Bezvěrova, který roku 1468 opověděl pánům z Rožmberka (Kočka 1932, 200). K roku 1456 vystupuje jako svědek také Jan Hubka z Bezvěrova (AČ XXXVII, 1006), roku 1504 měl v zástavě Křínov Mates Roušar z "Bezvirova" (Sedláček 1905, 195).

V závěru století byly jednotlivé díly skoupeny a roku 1495 tu seděl Jiří Pernklo z Šenrajtu (Sedláček 1905, 221). Roku 1524 dal král Ludvík Hanuši Pluhovi z Rabš-

tejna na Kynžvartě a Jiříkovi Pernklo na Bezvěrově clo neboli mýto ve vsi Bezvěrově na polovinu (Kočka 1932, 200). Bratři Jiřík a Hilprant Pernklo na Bezvěrově koupili roku 1525 zámek a panství Podmokly (Sedláček 1905, 126) a drželi Podmokly s Bezvěrovem patrně společně. Asi po Jiříkovi, který žil ještě roku 1534, zůstali synové Arnošt, Šebestián, Adam a nedospělý Kunrát Pernklové z Šenrajtu, kteří si roku 1543 vložili do obnovených desek zemských své dědictví, tvrz, ves a poplužní dvůr Bezvěrov se svobodnou krčmou a clem, pustou ves s pustým poplužním dvorem Ostřetín, pustý zámek Liběšov s pustým poplužním dvorem a jednoho poddaného v Nové Vísce (Kočka 1932, 200). Když nejmladší Kunrát dospěl, rozdělili se bratři roku 1546 tak, že Šebestián a Adam dostali ze společného majetku Podmokly a Arnošt a Kunrát si ponechali Bezvěrov (Sedláček 1905, 126). Nakonec se rozdělili roku 1548 i tito dva bratři. K Arnoštovu dílu patřila ve staré tvrzi světnička "jako v ní léhají, od tvrze nové pokud jest zeď přistavěna k tvrzi staré se všemi pokoji, polovicí dolejšího domu, jako jest pivovar, pokud jest zaznamenáno. Těž dvůr s hořejší strany se stodolou, marštalami a chlévy, jak přehrazeno jest. Vrata, dvěře a voda, která po rourách do dvoru teče, zůstávají společné". K jeho dílu náleželo pět poddaných v Bezvěrově, Nová Víska a Popovice (od Podmokel), polovina dědín od pustého Ostřětína, lesy k Liběšovu, hořejší louka u Liběšova a další pozemky. Kunrát dostal v nové tvrzi pokoje a světničky, polovicí dolejšího domu se světnicí a kuchyní, též malou světničku, dvůr z dolejší strany a sedm poddaných v Bezvěrově, určité pozemky v Popovicích, polovinu dědín pustého Ostřětína, louku u Liběšova a další pozemky. Společně se měli starat o sestru Marianu. Bratři tu však dlouho nehosподаřili, neboť roku 1554 prodali Bezvěrov tvrz, ves a dvůr, pustý Ostřetín, zámek pustý s pustým poplužním Liběšov a poddaného v Nové Vísce za 2 200 kop grošů Kryštofovi Týnskému (Tejnarovi) z Týna na Kynžperku (Kočka 1932, 200 - 201).

Kryštof Tejnar zapsal věno 200 kop grošů své manželce Anežce z Cedvic "na domě dolejší a na dvoře, kdež on sám nyníčko jest obydlním". Když Kryštof Tejnar roku 1564 zemřel, jeho synové Jiřík a Kryštof Filip prodali bezvěrovský statek Kryštofovi z Cedvic na Libě

(Libštejn) za 2 250 kop grošů. Kryštof, jehož rod pocházel z Bavorska, byl toho roku přijat za obyvatele Království českého (Kočka 1932, 202). V roce 1566 se Kryštof Cedvicar z Cedvic psal seděním na Bezvěrově (Renner 1910, 107 jej uvádí jako Kryštofa Řabicara z Řabic). Od roku 1568 držel také Bražec a zemřel roku 1578. Jeho tři synové se rozdělili tak, že jeden dostal Libou, druhý Bražec a Jan Tomáš Bezvěrov. Byl chebským purkrabím a roku 1603 Jan Tomáš Cedvicar z Cedvic a na Bezvěrově platil daň z 18 poddaných, 5 komínů, z ovčáckého mistra s pacholkem a z mlýnského kola (Kočka 1932, 202; Marat 1898, 59). Po jeho smrti statek zdědili synové Jan Jindřich a Jan Vilém se strýcem Kryštofem Jinřichem na Kynžvartě, kteří ho prodali dalšímu z rozrodu Cedvicarů. Jiřík Adam Cedvicar z Cedvic na Bezvěrově platil roku 1615 opět daň z 18 poddaných, mistra s pacholkem a mlýnského kola (Kočka 1932, 202; Sedláček 1869, 52). Cedvicar prodal statek Bezvěrov roku 1620 Mikuláši Račínovi z Račina, který jej připojil k Brložci (Kočka 1932, 202).

Mikuláš Račín se účastnil stavovského povstání a proto mu byl roku 1623 zkonfiskován majetek. Jeho statky Brložec a Bezvěrov s tvrzi a poplužními dvory a s 86 poddanými v několika vesnicích byly ještě toho roku prodány Vilémovi Vřesovcovi z Vřesovic a z Doubavské Hory, nejvyššímu mincmistru a prezidentu české komory. V odhadu je mimo brložeckou tvrz uvedena i tvrz Bezvěrov z kamene vystavěná, při níž je poplužní dvůr. Ovčín byl spálen, pivovar bez pánve nevařil, připomínán je též mlýn Čekalvody pod Bezvěrovem, cla vybere se v Bezvěrově ročně 100 kop i více, poplatky platí i řezníci z masných krámů (Bílek 1882, 450; Kočka 1932, 202 - 203). Vřesovec přikoupil některé další vsi a vše roku 1626 prodal Juliu Jindřichovi knížeti saskému z Engern a Westfalen na Toužimi. Prodávající musel při bezvěrovském dvoře zanechat 50 strychů žita, 50 strychů ovsu a 10 strychů ječmene na jeden var piva (Kočka 1932, 204). V brložeckém urbáři z roku 1634 je zapsáno, že u vsi Bezvěrova (Weserau) je rytířské sedění, Pernkloh řečené, celé vyhořelé, u něj stojí panský dvůr z kamene vystavěný, mající stání pro 30 dojných krav, 24 kusů jiného dobytka, 24 sviní a drůbežárna s indiánskými kohouty, husami, kapouny (Gnirs 1933, 356). V tomto urbáři je také zapsán bezvěrovský celní řád a instrukce pro výběrčího cla (Haubertová - Hofmann - Lešický 1993, 40). Brložecký statek s Bezvěrovem pak až do konce patrimoniálního období patřil k toužimskému panství, poté společně s Toužimi k Bečovu.

V polovině 18. století patřilo k bezvěrovskému dvoře 292 strychů polí, 435 strychů pastvin a luk na 40 vozů sena. V Bezvěrově byla hospoda, ovčín, lom, draslárna, masné krámy a mlýn, 20 hospodářů, švec, krejčí a tkadlec (Kolektiv 1970, 328 - 329; Kolektiv 1966, 180 - 181). Ve Schallerově Topografii (1788, 206) má Bezvěrov jména Bernklau, Bärenklau, Pernkloh, Wesserau, 29 popisných čísel, vrchnostenský dvůr a blízko v lese ležící rozpadlý zámek, z něhož se ještě znamená pozoruje. V popisu k mapě Plzeňského kraje (Kurzverfasste Beschreibung... 1794, 24) je v seznamu neobývaných a zřícených zámků uveden také Bezvěrov s poznámkou: je rozpadlý. Z dalšího popisu Čech (Sommer 1847, 122) se dozvídáme, že z vrchnostenských dvorů toužimského panství stojí v provozu jen dva (v Toužimi a Brložci).

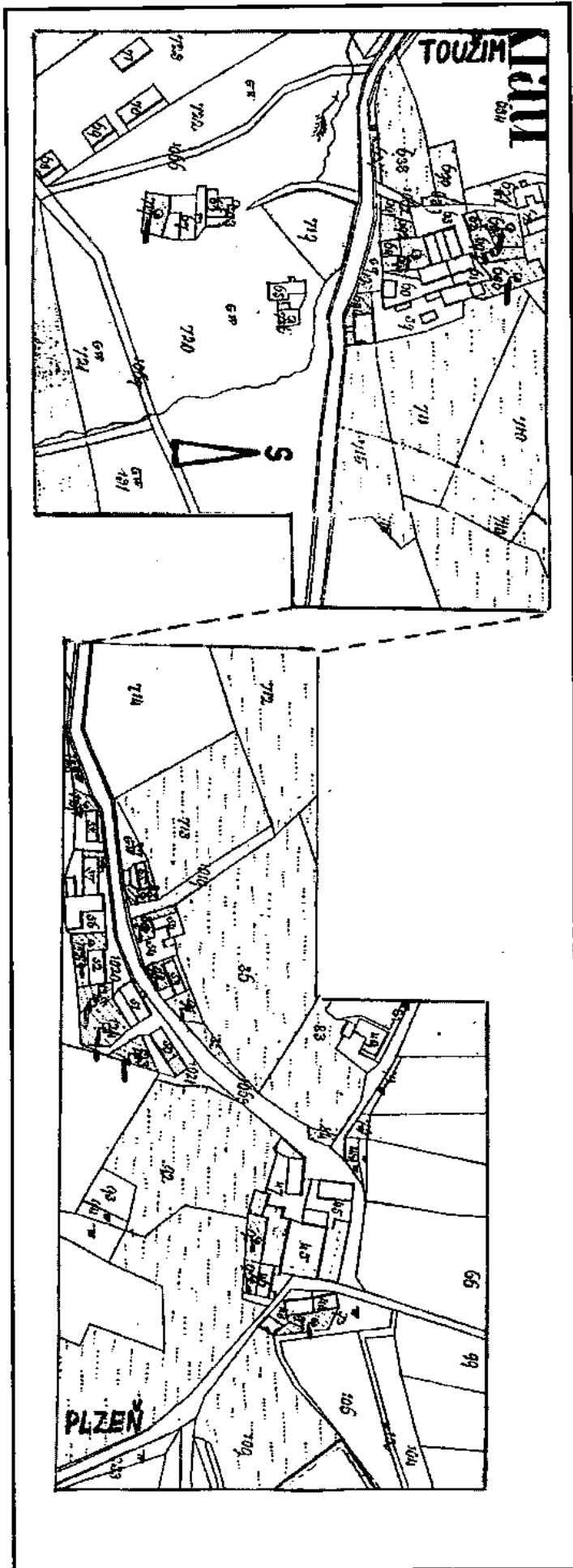
Ostatních 12 dvorů (též bezvěrovský) i s ovčínou byly emfyteutizovány v době, kdy panství náleželo panovníkovi. V Bezvěrově bylo roku 1847 již 73 domů a 404 obyvatel, škola, vrchnostenská myslivna, kontribuční sýpka, hostinec a mlýn. Majitel Toužimi založil roku 1850 na pozemcích obnoveného Osifetína, které sahaly až do blízkosti vsi Bezvěrova, sklárnu, kterou brzy prodal továrníkovi Kavalřovi ze Sázavy nad Sázavou. Ten sem přivedl několik českých dělnických rodin a postavil pro ně domky, které byly pojmenovány Nová Sázava. Roku 1880 byla při sklárně založena dělnická kolonie zvaná Kolo (Kočka 1932, 217). Sklárna pracovala do dvacátých let tohoto století a její objekty dosud stojí.

Vesnice Bezvěrov se rozkládala okolo nepravděelné návsi s rybníčkem. Na vódotěči vytékající z návsi byl o podání rybník a pod jeho hrází mlýn Čekalvody. Jižně od vsi se klikatila starodávná důležitá komunikace z Plzeňska do Loketska. Na plánu stabilního katastru z roku 1841 vidíme, že při hlavní dálkové komunikaci je roztroušeno několik navzájem izolovaných sídelních shluků, tvořených vždy několika objekty. Postupně se centrum Bezvěrova přesunulo k hlavní silnici, která byla oproti situaci z roku 1841 napřimena a dnes je po obou stranách souvisle obestavěna. Zástavba směrem na Toužim je na jižní straně ukončena objekty bývalé sklárny. K nim přiléhá areál hospodářského dvora. Nejstarší z dvorských objektů je torzo velmi dlouhé kamenné budovy. Zdivo dosahuje výšky asi dvou metrů a výše je nastaveno z novodobých materiálů a přikryto novou střechou. Protože však na plánu z roku 1841 není tato budova ještě zachycena, je možné konstatovat, že objekt vznikl až v souvislosti se sklárnou. Podle pamětníka z Bezvěrova, pana Franka, sloužila tato velká budova jako stáje. Patrně šlo o koňské stáje, neboť sklárna potřebovala pro dovoz surovin a odvoz výrobků jistě hodně potahů.

Na plánu z roku 1841 upoutá pozornost první shluk budov na komunikaci směrem od Plzně. Stará silnice k němu vybíhá obloukem a těsně jej obtáčí. Vede odtud také odbočka do vlastní vsi. Hlavními objekty shluku jsou dvě velké, obdélné, avšak členité budovy, souběžně situované, mezi nimiž je jakési nádvoříčko, nepravděelně vymezené z ostatních dvou stran menšími objekty. Dnes z tohoto komplexu stojí pouze severní velká budova s přilehlým menším objektem, na plánu odděleným zúženou komunikací. Objekty se nacházejí na okraji Bezvěrova (ve směru od Plzně) při cestě do Krašova, severně od "narovnané" hlavní silnice. Podle pamětníka pana Franka tu bývala zájezdni hospoda a přilehlý objekt je nazýván "U Celnerů". Tento komplex budov byl tedy pravděpodobně zájezdni hospodou a bývalou celnicí, zbořený objekt snad masnými krámy. Objekty v ostatních shlucích při silnici nepřesahují svými rozměry objekty selských statků ve vsi. V posledním shluku vpravo od silnice směrem na Toužim můžeme podle podle přilehlého pomístního jména "beim Forsthaus" tušit panskou hájovnu, naproti přes silnici nad bývalým rybníčkem snad stával ovčín.

Ze zprávy z roku 1548 víme, že stará a nová tvrz stály blízko sebe, možná na sebe přímo navazovaly (od tvrže nové pokud jest zeď přistavěna ke tvrzi staré). Předtím ani později se stará a nová tvrz nerozlišují, takže je možné mít zato, že šlo o jeden celek různého stáří. Hypoteticky můžeme předpokládat, že šlo o část go-

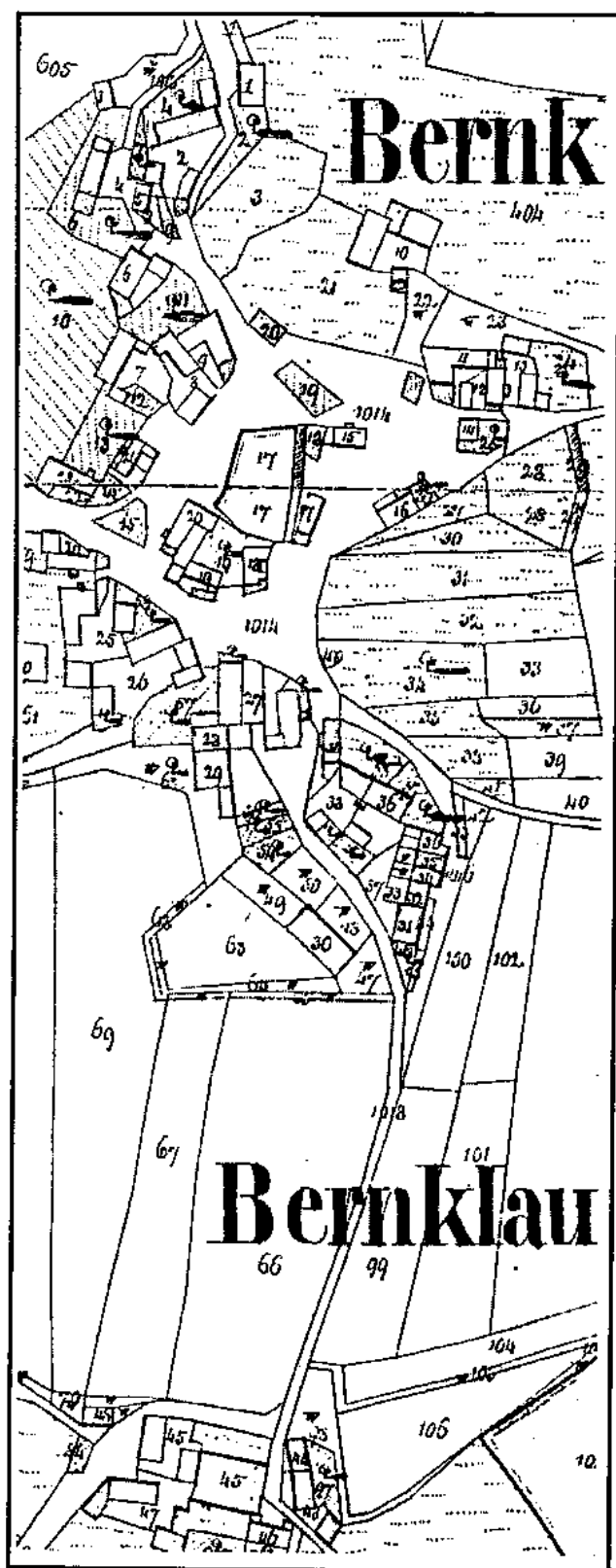

tickou a o část renesanční. Je připomínán také dolejší dům provozního charakteru s pivovarem a kuchyní, dvůr byl rozdělen na hořejší a dolejší část. To by předpokládalo určitou konfiguraci terénu, který je však v okolí hlavní komunikace nyní prakticky rovný. Z formulace zápisu věna manželce Kryštofa Tejnara (na domě dolejší a na dvoře, kdež on sám nyníčko jest obydlim) lze soudit, že tvrz byla součástí dvora či stála v jeho těsné blízkosti. Na začátku třicetileté války, kdy se dozvídáme, že bezvěrovská tvrz byla vystavěna z kamene, byl statek postižen válečnými událostmi (ovčín byl vypálen, pivovar zbaven pánve). Později však válka zasáhla bezvěrovskou tvrz daleko tvrději. V roce 1634 tvořila vypálená bezvěrovská tvrz stojící u dvora zvláštní sídelní jednotku s vlastním místním jménem vzniklým ze jména bývalých držitelů Pernklů (později se celý Bezděrov jmenoval německy Bernklau). Nestála ve vsi Bezděrově, ale někde u ní, ve dvoře se nadále hospodařilo. Nebyl již důvod panské sídlo v Bezděrově obnovovat, neboť vrchnost sídlila na zámku v Toužimi. Objekt tvrze byl buď zbořen, nebo mohl být zastřešen a využíván jako obytné či hospodářské stavení. Toužimské panství s Bezděrovem bylo v majetku panovníka (královské komory) v letech 1799 - 1837 (Schierl - Köppl - Grosser 1994, 20). Pozemky panského dvora v Bezděrově byly asi záhy po roce 1799 v souvislosti s Raabovou reformou rozparcelovány mezi poddané a to umožnilo nárůst usedlostí a obyvatelstva. Dvůr byl zrušen a některý z jeho objektů mohl být využit jako kontribuční sýpka, jiné mohly být prodány poddaným. Sýpku se však podle plánu z r. 1841 nepodařilo s jistotou lokalizovat. Zatím také nelze říci, zda uvedené dvě velké obdélné budovy nějak souvisí s panským dvorem či se starou a novou tvrzí. Jako zájezdní hospoda mohly být využity až později.

Podle mlhavé tradice (sdělení pana Franka) se prý říkalo "Ve dvoře" v jižní části vsi, při cestě odbočující z hlavní komunikace u "zájezdni hospody" a vedoucí na náves. Cesta v těchto partiích prochází svažitém terénem a na plánu z roku 1841 tu mimo jiné vidíme řadu drobných stavení navazujících na sebe, která mohla vzniknout rozdělením jedné velké budovy mezi poddané. Stál-li tu panský dvůr s tvrzí, byl vlastně také "u vsi", ovšem v její těsné blízkosti.

Závěrem je ještě nutné se zmínit o "zámku Liběšovu". A. Gnirs (1933, 356) se domnívá, že šlo o nejstarší bezvěrovské panské sídlo, V. Kočka (1932, 213) říká, že šlo o sídlo vladaře krašovského újezdu (10 vesnic), který panovník po polovině 12. století daroval kladrubskému klášteři, sídlo tak ztratilo opodstatnění a bylo opuštěno. Kruhové tvrziště o průměru 24 metrů (Bělohávek 1985, 186) je obklopeno hlubokým příkopem se strmými stěnami a je situováno necelý kilometr východojihovýchodně od Bezděrova, nedaleko od krašovského televizního vysílače, na hraně hlubokého údolí. Pomístní jména Zámek a Liboška v blízkosti tvrziště (Kočka 1932, 213) dostatečně vypovídají o tom, že jde o pustý

Obr. 1: Bezděrov, plán z r. 1841 - osídlení při hlavní komunikaci

Obr. 2: Bezděrov, plán z r. 1841 - vlastní ves. Na spodním okraji shluk budov při hlavní komunikaci (zájezdni hospoda, celnice)

zámek Liběšov připomínaný v 16. století. Tvrziště bylo zaměřeno členy KASu a nezbyvá než doufat, že jeho plán bude také vy publikován. Z Hrádku, jak se zde dnes říká, nejsou známy žádné archeologické nálezy, takže jeho datování je téměř nemožné. Z důvodů, že lokalita měla vlastní jméno odvozené z jména osobního a že při hrádku bylo popluží, příslušné k pustému dvoru, je spíše možné předpokládat, že šlo o samostatnou sídelní jednotku, o níž se písemné prameny z období jejího života nedochovaly a která snad zanikla za husitských válek. Nelze však vyloučit, že zde seděl některý z majitelů části Bezděrova. Tohoto sídla se také týkají zmínky z konce 18. století o rozpadlém zámku v lese.

Nerozřešených otázek týkajících se bezděrovských tvrzi i po tomto příspěvku zůstává více než dost. Určité poznatky by mohl přinést podrobný stavebně historický průzkum výše naznačených objektů. Snad se nastíněné otázky pokusí někdo další více osvětlit a doplnit zde uvedené, i když jistě neúplné informace.

Použité prameny a literatura: AČ - Archiv český XXXVII (edice). Praha; Bělohlávek, M. a kol. 1985: Hrad, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku IV. Praha; Bílek, T. 1882: Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 I. Praha; Emler, J. (editor) 1876: Ein Bernregister des Pilsner Kreises vom Jahre 1379. Prag; Friedrich, G. (editor) 1929: Desky dvorské Království českého VII. Praha; Gnirs, A. 1933: Das ehemalige herzoglich sächsisch lauenburgische und markgräfllich badische Amtsarchiv aus dem Schlosse zu Theusing in Böhmen. Brünn - Prag - Wien - Leipzig; Haubertová, K. - Hofmann, G. - Lešický, L. 1993: Soupis západočeských urbářů. Plzeň; Kolektiv 1966, 1970: Tereziánský katastr český II, III. Praha; Kočka, V. 1932: Dějiny politického okresu Kralovického II. Kralovice: Kurzverfasste Beschreibung des Pilsner Kreises, sammt beygefügter Land-Karte 1794. Prag; Marat, F. (editor) 1898: Soupis poplatnictva 14 krajův Království českého z r. 1603. Praha; Profous, A. 1947: Místní jména v Čechách I. Praha; Renner, J. (editor) 1910: Šlechta Plzeňského kraje v půli XVI. století. Časopis Společnosti přátel starožitností českých XVIII, 53 - 56, 107 - 109. Praha; Sedláček, A. (editor) 1869: Rozvržení sbírek a berní r. 1615. Praha; Sedláček, A. 1908: Místopisný slovník historický Království českého. Praha; Sedláček, A. 1905: Hrad, zámky a tvrze Království českého XIII. Praha; Schaller, J. 1788: Topographie des Königreichs Böhmen IX. Prag und Wien; Schierl, J. - Köppl, J. - Grosser, V. 1994: 525 let města Toužimi. Toužim; Sommer, J. G. 1847: Das Königreich Böhmen XV. Prag.

Zapomenutá ves Neznašov

Nedaleko města Týna nad Vltavou leží všeobecně ne příliš známá ves, odvozující svůj název od jistého Neznaše, tedy Neznašov. Její jméno se tak jako i u mnoha jiných osad v průběhu dějin několikrát měnilo na Nezašov či Nezdášov, až se ustálilo do dnešní podoby. Ač vesnice nanápadná, může se Neznašov pochlubit hned několika zajímavostmi. K těm zeměpisným patří například to, že ačkoliv je vzdálen od Týna nad Vltavou jen 3,5 km, leží přesně o 100 m n.m. výše, nebo to, že přímo pod vsí se vlévá Lužnice do Vltavy. Na místě soutoku svítí svoji bělostí "Boží muka", opředaná pověstí, která praví, že zde byla vojskem krále Václava II., táhnoucím od Hluboké po popravě Závěše z Falkenštejna, zneškodněna tlupa loupežníků, sužující kraj.

Historické záznamy o vzniku Neznašova se datují k polovině 15. století, kdy na místě dnešní vsi vznikl poplužní dvůr, příslušející k nedalekému hradu Újezdu (2,5 km SZ od Neznašova, dnes téměř zaniklé zbytky pod novou zástavbou). Prvními známými majiteli se stal rytířský rod Kofenských z Terešova, v jejichž držení zůstal Neznašov až do doby třicetileté války. Kořenští si zde vystavěli první opevněné sídlo - středověkou tvrz. Při vypuknutí protihabsburského povstání v r. 1618 se postavili na prohrávající stranu a po porážce povstání měli být trestáni ztrátou majetku. K tomuto nakonec nedošlo. Panství v r. 1623 prodali. Jako připomínka tohoto rodu se zachoval pomístní název Kofensko, pojící se původně s názvem mlýna při Vltavě a dnes označující menší přehradní nádrž pod Neznašovem.

Novým vlastníkem panství se po r. 1623 stal Sezima z Vrtby, manžel Barbory Eusebie, dcery defenestrovaného Jaroslava z Martinic. Tedy vrchnost naprosto opačného smýšlení než předešlí Kořenští, jak bylo ostatně v té době obvyklé. Vrtbové nechali přestavět tvrz na zámek. Původní rozsah tvrze se dochoval v dispozicích dnešního zámku. V roce 1784 koupil panství Prosper hrabě Berchtold a jeho rod se zde udržel až do konce 2. světové války. Berchtoldové přebudovali na počátku 19. století zámek do dnešní empírové podoby. Působivý je zejména portikus před hlavním vchodem na dórských sloupech.

Téměř coby námět pro román působí osud posledních majitelů zámku - hraběte Otokara Berchtolda (1874 - 1918) a jeho rodiny. Otokar hrabě Berchtold ztratil otce již ve svých 10 letech. Měl ještě 3 sourozence - starší sestru Marii a mladšího bratra Karla a sestru Gizelu. Nejmladší Gizela byla v době otcova úmrtí teprve dvouletá. Jejich maminka byla podle zaznamenaných vyprávění velice krásná, jako by jí k tomu předurčovalo její krásné jméno: Giullietta (Julie) hraběnka Bulgarini. Otokar se po dosažení plnoletosti stal nástupcem v držení panství. Ač mu to jeho šlechtický původ nedovoľoval, zamiloval se do Kateřiny Sušerové, dcery řezníka z Týna nad Vltavou. V r. 1899 se jim narodila dcera, která dostala své jméno po babičce - Julie. Ale Otokaru Berchtoldovi osud příliš nepřál. V posledním roce I. světové války byl na svém panství při návratu z honu zastřelen. Vražda byla několikrát vyšetřována, ale nikdy se jí nepodařilo zcela objasnit. Hrabě Otokar byl pohřben do rodinné hrobky v hřbitovním kostele sv. Trojice (obklopen arkádovými kapličkami) a po dostavbě nedaleké "Kalvárie" bylo jeho tělo přeneseno do této překrásně umístěné pseudobarokní kaple s výhledem na soutok a "Boží muka". Je to jedno z nejhezčích míst, které si mohli Berchtoldové pro svůj poslední odpočinek vybrat. Na místě vraždy, v kopci nad Neznašovem, nechala dcera Julie hraběti postavit malý kamenný pomníček s latinským nápisem. Do konce 2. světové války pak žili na zámku potomci Berchtoldů "po přeslici". V roce

1948 propadlo jejich jmění státu. Zámek byl adaptován na sklady, výrobu umělých květin a později, až do r. 1991, patřil vojenské posádce v Týně nad Vltavou. V současné době probíhá o osudu zámku restituční řízení.

K dalším zajímavým místům bezpochyby náleží židovský hřbitov, položený na okraji lesa za vsí, směrem k Týnu nad Vltavou. Dominuje mu náhrobek Aloise Bondyho z r. 1926, o kterém se zmiňuje Turistický průvodce středního Povltaví, že náleží osobě továrníka z knihy Karla Čapka "Válka s mlouky". Tuto teorii, ač je neprůkazná, lze vcelku připustit, neboť obzvláště v tomto zmiňovaném díle si Karel Čapek s oblibou hrál se jmény hlavních představitelů a Bondyové byli skutečně bohatá židovská rodina z Týna nad Vltavou. Židé přišli do Neznašova v r. 1681, kdy vypukl v Čechách mor. Týnská radní tehdy usoudili, že za epidemií mohou místní Židé a násilně je z města vystěhovali. Židé se usadili v Neznašově a nedalekých Kolodějích nad Lužnicí. Nedaleko hřbitova na levém břehu Bohunického potoka stojí za zmínku ještě barokní kaple sv. Anny z r. 1774. Díky velké obětavosti místních obyvatel se v době stavby vodní nádrže Orlik podařilo vyřešit situaci přemostěním potoka a celého Svatoannenského údolí vysoko nad hladinou vody a zachránit tuto kapli před demolicí. Bez zajímavosti nejsou ani známky pravěkého osídlení - hradiště na Kofensku a Kozi hůrce.

M. Janoušková

Smilovice, zapomenutá tvrz v rakovnickém okrese

Na samém okraji rakovnického okresu nad údolím Pochvalovského potoka se zvedá vrch Dřevíč. Od bývalého slovanského hradiště směrem k jihozápadu vybíhá úzká zalesněná šíje zvaná Železná Brána. V místech, kde vedl jediný přístup na hradiště, se nalézá obdélníkové tvrziště ohraničené nízkým zbytkem valů z opuky, v jehož sevcrovychoďním nároží jsou zbytky obdélníkové dvoudílné stavby. Podle kolektivního díla Hradů, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (severní Čechy) zde byla tvrz Rychvald, připomínaná poprvé r. 1379 jako majetek kláštera klarisek v Panenském Týnci.

Popojdeme-li několik desítek metrů na okraj skalnaté stráně rezervace Pochvalovská stráň, rozprostře se pěkný pohled na údolí až k divické tvrzi. Před námi je ves Smilovice a přímo pod sebou máme jejich část, tzv. Staré Smilovice. Zde nás na první pohled upoutá zajímavý shluk několika budov. Sejdeme-li do údolí, zjistíme zde ve výrazné poloze nad potokem dosud patrný půdorys tvrziště, na němž nás na první pohled zaujme budova čp. 28. Přízemní objekt na půdorysu "L" s delším jižním křídlem nad srázem do údolí, je krytý valbovou střechou. Obvodové kamenné zdvoje dosahuje síly jednoho metru, místnosti jsou valené klenuté s lunetami (pouze jedna prostora s falešným plochým stropem). Na jihozápadním nároží jsou dva opěrné pilíře, dle majitele nestejněho stáří. Objekt je udržován a slouží rekreačním účelům. Můžeme se právem domnívat, že objekt čp. 28 je zbytkem smilovické tvrze a je možno jej zařadit do seznamu dosud zachovalých tvrzi středních Čech.

Při návštěvě tohoto místa nezapomeneme navštívit dobře dochovalé tvrziště Kozojedy. Areal má podobu protáhleho lichoběžníku se zaoblenými rohy. Strany jsou chráněny přírodním srázem a na jihozápadě, ve směru přístupu, systémem trojitých valů a příkopů. Severně od Kozojed spatřujeme Vinařice, kde na ostrohu nad vsí je patrné opevnění stejnojmenného hradu. Výlet možno zakončit prohlídkou věžovité tvrze v Divčicích. Tyto zapomenuté středověké lokality v prostoru okolo slovanského hradiště Dřevíč nás bezesporu zaujmou.

J. Synek

Rytiny uložené v Národní galerii

Praha III.

(pokračování)

Mašťov (též Maschau, o. Chomutov) - anonym český 19. stol. (R 69 081). **Mělník** (o. týž) - Wilh. Kandler (R 42 417), V. Berger 1802 (R 37 815). **Měšice** (o. Praha - východ) - V. Berger kresleno 1802 (R 37 791; R 37 790). **Michalovice** (o. Mladá Boleslav) - Jos. Richter (R 75 642), A. Kunike (R 60 830). **Mikulov** (též Nikolsburg, o. Břeclav) - Emil Höfer (R 49 165), Gott. Haase, söhne (R 53 402). **Milešov** (o. Litoměřice) - V. Berger kresleno 1803 (R 37 893; R 37 792), anonym německý 19. stol. (DR 5615). **Miletín** (o. Jičín) - Řeh. Greger (R 53 148). **Mladá Boleslav** (též Bunzlau, o. týž) - J. Döbler (DR 5612). **Mladá Vožice** (též Jung Wožicz, o. Tábor) - A. Herzinger kresleno 1807 (R 54 024; R 54 049). **Mnichovo Hradiště** (též Münchengrätz, o. Mladá Boleslav) - Linder (R 61 212), Th. Jeavons (DR 5431), A. Kunike (R 60 829), anonym německý 19. stol. (DR 5648). **Mrač** (o. Benešov) - P. Röhrich (R 69 749). **Mšec** (též Kornhaus, o. Rakovník) - Ad. Kunike (DR 5519). **Náchod** (o. týž) - W. Hermes (R 53 947), J. G. Ringle (R 69 512), A. Haun (R 55 520; DR 5573), V. Berger 1805 (R 37 794). **Nasavrky** (též Nassaberg, o. Chrudim) - W. Hermes (R 53 955), anonym německý 19. stol. (DR 5644). **Navarov** (o. Jablonec n. Nisou) - Langhans (R 60 852). **Nedvědvov** (???) - L. Donath (R 45 228). **Nelahozeves** (o. Mělník) - A. Fesca (R 46 109). **Nižbor** (též Nischburg, o. Beroun) - V. Berger kresleno 1790 (R 37 901), V. Berger kresleno 1796 (R 37 795), anonym český 19. stol. (DR 5695). **Nové Hrady** (též Gratzen, o. České Budějovice) - A. Herzinger kresleno 1798 (R 54 023). **Nové Město nad Metují** (o. Náchod) - Ř. Greger (R 8914). **Nový Hrad** (o. Blansko) - Ad. Kunike (DR 5517). **Obříství** (o. Mělník) - W. Hermes (R 53 953), V. Berger kresleno 1796 (Obrizistwv vom aufgang R 37 833), V. Berger 1801 (Obrizistwv vom medergang R 37 843; R 37 844). **Okoř** (o. Praha - západ) - J. Rybička (DR 5458; R 10 321). **Orlík** (o. Písek) - Martin Tejček? (DR 5520), A. Haun (R 55 500), A. Pucherna (R 9718; Worlik von der Ostseite R 69 019), V. Berger kresleno 1787 (R 37 796), Joh. Passini (B 3388), K. Postl (R 2627 v.f.). **Orlík u Humpolce** (o. Pelhřimov) - A. Herzinger kresleno 1803 (R 54 054). **Osov** (též Wossow, o. Beroun) - Vinc. Kühnel (R 60 797). **Ostroh** (též Seeburg, o. Cheb) - Jos. Richter (R 75 644), A. Pucherna (R 68 969). **Ostrov nad Ohří** (též Schlackenwerth, o. Karlovy Vary) - A. Pucherna 1808 (DR 5471). **Ostrý** (též Scharfenstein, o. Litoměřice) - Jos. Richter (R 75 645). **Panenský Týnec** (též Jungfrau Teinitz, o. Louny) - W. Hermes (R 53 948), anonym německý 19. stol. (DR 5661). **Pecka** (o. Jičín) - Langhans (R 60 891), Jos. Fark (Pecka von Südost R 48 062). **Pernštejn** (o. Žďár n. Sázavou) - F. Engel Müller (R 14 719 v.f.). **Peruc** (o. Louny) - anonym německý 19. stol. (DR 5657; DR 5586), anonym český 19. stol. (R 69 080), V. Berger kresleno 1800 (R 37 748; R 37 797; R 37 845). **Petrohrad** (též Petersburg, o. Louny) - anonym český 19. stol. (R 69 102). **Pirkštejn** (též Alt Bigstein, o. Kutná Hora) - A. Pucherna (R 68 949). **Planá** (o. Tachov) - anonym český 19. stol. (R 69 082). **Plauda** (???) - Ad. Kunike (Ansicht des Schlosses Plauda in Mähren DR 5510). **Ploskovice** (o. Litoměřice) - W. Hermes (R 53 951), Zelinka (DR 5502). **Poděbrady** (o. Nymburk) - V. Berger kresleno 1804 (R 37 846), Ř. Greger (DR 5529; R 8913), W. Hermes (R 53 952). **Poděhásy** (o. Prachatic) - Jos. Harnisch (R 55 422). **Podmokly** (???) - V. Berger kresleno 1802 (R 37 902; R 37 799). **Postoloprty** (též Postelberg, o. Louny) - anonym český 19. stol. (R 69 099), Jos. Ernst kresleno 1812 (R 45 765). **Potštejn** (o. Rychnov n. Kněžnou) - Vojt. Novotný kresleno 1797 (Schloss Pottenstein von Mittag anzusehen R 2654 v.f.), V. Berger kresleno 1802 (R 37 898; R 37 897). **Protivín** (o. Písek) - F. Mchl (R 63 559), Ř. Greger (R 8912). **Rabenstein** (???) (o. Plzeň - sever?) - V. Berger vydáno 1803 (R

37 800; R 37 801). **Rabí** (o. Klatovy) - Il. Emden vydáno 1842 (B 3388), A. Haun (R 55 528), Jos. Zahradníček (R 9827), A. Pucherna (R 68 993). **Račice** (o. Vyskov) - anonym německý 19. stol. (DR 5638). **Radešín** (o. Žďár n. Sázavou) - Ad. Kunike (DR 5527). **Radim** (o. Kolín) - C. Carrer (R 42 771), A. Pucherna (R 68 971), A. Pucherna 1805 (R 9708; R 9707). **Rataje nad Sázavou** (o. Kutná Hora) - A. Pucherna (R 68 946). **Riesenberg** (???) - L. E. C. Buquoi 1810 (DR 5694; R 40 722), Jos. Richter (Riesenberg von Nordwest R 75 648), A. Pucherna (R 68 965). **Rokytnice** (o. Píseň) - anonym německý 19. stol. (DR 5646). **Ronov** (o. Česká Lípa) - Jos. Richter (R 75 639). **Roudnice nad Labem** (o. Litoměřice) - anonym český 19. stol. (R 69 098), A. Pucherna (bez signatury). **Roupov** (též Ruppau, o. Plzeň - jih) - Jos. Richter (R 75 643). **Rožmberk** (o. Český Krumlov) - Jascy (R 8180 v.f.), K. Postl (R 2626 v.f.). **Rychnoburk** (o. Chrudim) - A. Haun (R 55 531), Ad. Kunike (DR 5509), V. Berger kresleno 1806 (R 37 761; R 37 760). **Rychnov nad Kněžnou** (o. týž) - A. Pucherna (R 69 040), A. Pucherna 1797 (R 9722). **Rýzmburk** (o. Teplice) - C. F. Sprinck (DR 5339). **Rýzmburk** (???) - A. Haun (R 55 532). **Řesanice** (o. Plzeň - jih) - Jos. Fark 1790 (R 48 058). **Sadová** (o. Hradec Králové) - A. Kunike (R 60 816). **Sedlice** (o. Strakonice) - C. G. Nestler (R 59 701). **Schildwach** (???) (o. Čechách?) - V. Berger vydáno 1801 (R 37 762). **Skalka** (též Vlastislav, o. Litoměřice) - anonym český 19. stol. (R 63 534). **Skřiván** (o. Rakovník) - Ř. Greger (R 8911). **Skřivany** (o. Hradec Králové) - V. Berger kresleno 1795 (R 37 766; R 37 765). **Slatiňany** (o. Chrudim) - A. Herzinger kresleno 1802 (R 54 050; R 54 052), anonym německý 19. stol. (DR 5651). **Sloup** (též Bürgstein, o. Česká Lípa) - J. Rybička (DR 5455), A. Haun (R 55 534; DR 7500). **Smečno** (o. Kladno) - J. Rybička (R 75 962). **Staré Hrady** (též Altenburg, o. Jičín) - Fr. Moticzka kresleno 1800 (R 59 264; R 59 263). **Starý Berštejn** (též Birgstein, o. Česká Lípa) - K. Postl (Das alte Bergschloss Birgstein in Leitmeritzer Kreis in Böhmen R 2632 v.f.; R 8727 v.f.). **Stein** (???) (v Rudohoří, v Čechách?) - V. Berger vydáno 1803 (R 37 856; R 8430). **Strakonice** (o. týž) - Jos. Zahradníček (R 9827). **Stráž pod Ralskem** (též Wartenberg, o. Česká Lípa) - anonym německý 19. stol. (DR 5667). **Střekov** (též Schreckenstein, o. Ústí n. Labem) - J. Rybička (R 75 966; DR 5420), A. Haun (R 55 535), A. Pucherna (R 68 964), Gott. Haase Söhne (R 53 440), L. Schütze (R 74 774), R. Bürger (DR 5495; DR 5422; DR 5467), C. L. Frommel - H. Winkles vydáno 1842 (B 3388). **Světec** (též Schwatz, o. Teplice) - V. Berger kresleno 1795 (R 37 853; R 37 852). **Svojišice** (o. Kolín) - V. Berger kresleno 1795 (R 37 769; R 37 882). **Šenov** (???) (Chenow?) - Ř. Greger (Ansicht des Schlosses Chenow in Böhmen R 8917). **Škvorec** (o. Praha - východ) - A. Pucherna 1803 (R 9719). **Šostýn** (též Zornstein, o. Nový Jičín) - A. Kunike (R 60 831). **Štědrá** (o. Karlovy Vary) - anonym český 19. stol. (R 69 112). **Šternberk na Moravě** (o. Olomouc) - W. Loeillot (DR 5580; DR 5496). **Štířín** (o. Praha - východ) - Ad. Kunike (DR 5518). **Šumburk** (též Neu Schönburg, Schönburg, o. Chomutov) - Ř. Greger (DR 5508), J. Reichel (R 75 122). **Švihov** (o. Klatovy) - J. Rybička vydáno 1839 (R 10 327). **Tachov** (o. týž) - anonym český 19. stol. (R 69 086). **Talberk** (o. Kutná Hora) - A. Pucherna (R 68 960). **Teplice** (o. týž) - Petr Franza (R 48 237), V. Berger kresleno 1806 (R 37 771). **Točnick** (o. Beroun) - P. Röhrich (R 69 748), P. Röhrich kresleno 1844 (Točnjik von Norden R 9982), Jos. Fark kresleno 1840 (R 8569), A. Haun (R 55 543), anonym německý 19. stol. (B 3388), anonym český 19. stol. (R 10 428). **Tolstýn** (též Tollenstein, o. Děčín) - Ed. Kutschera (R 56 621). **Trója** (Praha 7) - anonym německý 19. stol. (DR 5642), J. Glanz (R 10 008), anonym český 19. stol. (R 14 124). **Trosky** (o. Semily) - A. Pucherna (R 68 976), A. Haun (R 55 539; DR 5577), Ad. Kunike (DR 5530), Frommel a Winkles (R 48 437), Frommel a Winkles vydáno 1842 (B 3388), K. Postl (R 8729 v.f.; R 2633 v.f.).

(pokračování přístě)

M. Dusil

Už jste četli...?

Bohuslav Klíma: Znojemská rotunda ve světle archeologických výzkumů. Vydala Masarykova univerzita v Brně, Městský úřad Znojmo a Nadace sv. Hypolita v Brně v roce 1995, 234 str., 117 obr. Výsledek několikaletého archeologického výzkumu znojemského hradu, který měl vyřešit široký okruh otázek spojených s historií rotundy sv. Kateřiny. Byl potvrzen vznik rotundy na nově vybudovaném bfeislavském hradě krátce před polovinou 11. století. Počátkem 12. stol. byla stavebně i výzdobně upravena. Při výzkumu došlo k nečekanému objevu dosud neznámého renesančního paláce, postaveného na gotických základech. Zachovalé zbytky zdí a podlah umožnily rekonstruovat jeho podobu.

Leoš Vašek: Nový hrad u Adamova. Historie - pověsti. Vydalo Bolzano Brno r. 1994, 51 str. Autor rozdělil práci do tří částí: Dějiny Nového hradu, Popis Nového hradu a Pověsti Nového hradu. V současné době je vlastníkem hradu 21. základní organizace Českého svazu ochránců přírody v Brně, která hodlá provést pseudogotickou dostavbu hradu a po jejím dokončení tu instalovat netradiční expozici válečnictví a života v 15. stol. Publikace je prakticky rozebrána, uvažuje se o dotisku, jehož financování je zatím v jednání. K objednáni pak bude na adrese autora: Mgr. L. Vašek, Botanická 69, 602 00 Brno.

Radim Vrla: Hrad Sádek (Ungersberk). Naším krajem 6/1994. Vlastivědné čtení o jihozápadní Moravě. Str. 1 - 22, 17 obr. Vydává Západo-moravské muzeum v Třebíči. Na základě vlastního výzkumu se autor pokouší v první části článku o rekonstrukci nejstarší podoby hradu, ve druhé části s nástínem dalšího stavebního vývoje objektu shrnuje i jeho historii. Hrad byl založen patrně až v 80. letech 13. století. Hradební zeď vymezovala plochu hradního jádra o půdorysu mnohoúhelníku s rozměry asi 45 x 35 m. V čele hradu stávala okrouhlá věž o průměru 7,5 m s břítem a na druhé straně nádvoří další věž, tentokrát hranolová, o rozměrech asi 9,5 x 9,5 m.

Jiří Úlovec: Zapomenutá tvrz v Koupi. Podbrdsko 2/1995, str. 38 - 63, 8 obr. Vydal r. 1995 Okresní úřad Příbram a SOA v Příbrami. Historie a popis objektu. Tvrz byla založena jako součást poplužního dvora. Dnes ji tvoří patrová budova, pocházející patrně z poč. 16. století, o vnějších rozměrech 13,5 x 24 m a je kryta polovalbovou střechou.

Jan Frolík, Jiří Sigi: Chrudimsko v raném středověku. Vývoj osídlení a jeho proměny. Vydalo Muzeum východních Čech v Hradci Králové v r. 1995, 119 str., 41 obr., 12 fotografií, cena 125 Kč. Ve čtvrté kapitole knihy se autoři zabývají počátky feudálních sídel (Kostelec u Heřmanova Městce, Hradiště nad Semtěží aj.), majetkovou drůbou nejstarší šlechty a doklady, jak písemnými, tak i archeologickými, o feudálních sídlech a šlechtě před rokem 1300 na Chrudimsku.

Speleo. Vydává nakladatelství Zlatý kůň a Česká speleologická společnost. Časopis přináší mj. i řadu statí zaměřených kastelologicky. Objednat jej lze na adrese: Sekretariát ČSS, Kališnická 4, 130 00 Praha (tel. 02/270007, kl. 234). Vychází 3 - 4 krát ročně, cena sešitu pro nečleny ČSS je 20 Kč. Z obsahu posledních čísel: Číslo 11/1993: K. Kofínek: 10 let výzkumných a průzkumných prací ZO 7-08 Sovinec (mj. plán podzemní chodby hradu). D. Havlíček, F. Skřivánek: Tajná místnost na Karlštejně. V. Cílek: Záhadný nápis na Karlštejně. J. Cícha: Zvíkovským podzemím po stopách pana stavitele Pelikána. V. Cílek: Pověst o podzemní chodbě z Bělé na Bezdězi. Číslo 12/1993: J. Cícha: Podzemí pod zámekem v Proseči u Pošné. V. Cílek: Grotta Trojského zámku, Číslo 13/1993: K. Hofínek: Výzkum na lokalitě Sovinec - hrad v roce 1992. Číslo 16/1994: Anonym: Skalní hrad Sloup. V. Cílek: Chodba na Křivoklátě. Číslo 20/1995: P. Brzák: Podzemí hradu Děvín u Ralska. Číslo 21/1996: R. Váňa: Výzkum hradní studny - archeologický průzkum na hradě Bouzově červenec - srpen 1995.

Historický sborník Karlovarska. Vydává SOA v Karlových Varech. Číslo II/1994: V. Ryšavý: Hrad Andělská Hora, s. 46 - 69, 9. obr. Číslo III/1995: J. Úlovec: Bývalá panská sídla v Přemilovicích, Otovicích a Dalovicích, s. 23 - 78, 23 obr.

Těšínsko. Vlastivědný časopis okresu Frýdek-Místek a Karviná. Vydává Muzeum Těšínska v Českém Těšíně, cena sešitu 10 Kč. Z obsahu čísla 4/1994: R. Žáček: Vybavení hukvaldského hradu ve 30. letech 18. století, s. 11 - 13, 1 obr. J. Benatzky: Zámek ve Fryštátě, str. 34 - 36, 2 obr.

Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech. Vydává Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích. Z obsahu ročníku XXXII/1995: Číslo 1 - J. Beneš: Výzkum pozůstatku městského opevnění Prachatic, s. 51 - 53, 1 obr. Číslo 4 - R. Tecl: Archeologické výzkumy hradů Příběnic a Příběniček, s. 295 - 296 (historie výzkumů).

Z hradů, zámků a tvrzí

Zámek **Oltyně** (okr. Tábor) s 5 ha parku je k pronajmutí. Do března tohoto roku byl využíván jako léčebna dlouhodobě nemocných. Stylový panský dům po kompletní rekonstrukci v **Benešově** u Prahy s pozemkem 958 čtverečních metrů je na prodej za 3 miliony korun.

- tisku J. Synek

Rychle chátrající památkou se stal zámek v **Českém Rudolei** (okr. Jindřichův Hradec), zvaný také "Malá Hluboká". Tento objekt se začal v r. 1989 přestavovat. Provizorní zastřešení zatím vzalo za své a hrozí statické zhroutilí horního patra. V současné době nemá zámek majitele, protože soudní spor mezi firmou, která začala přestavbu, a okresním úřadem zůstal stát u neplatnosti smlouvy. Následovalo odvolání k Nejvyššímu soudu, což může přinést nejméně další rok jednání. Objekt však volá po urychlené záchraně. V letošním roce budou provedeny pouze provizorní záchranné práce položením nové lepenkové krytiny. Tato oprava, která vydrží rok a bude stát 10 - 15 000 Kč ovšem objekt nezachrání, pokud bude pokračovat současná stagnace. Pak půjdou náklady do milionů. Projekt, který je na využití zámku zpracován, počítá s přestavbou na hotelový typ s využitím přilehlého parku, výstavbou bazény apod. Slavem zámku se zabýval 16. března 1996 i publicistický pořad České televize "Poledník".

Zchátralý novogotický zámek v **Rudníku** u Vrchlabí (okr. Trutnov) změnil během posledních tří let podruhé majitele. Zámek nejprve v r. 1993 získala ve veřejné soutěži od obecního úřadu v Rudníku za 3,7 mil. Kč trutnovská firma Bitto. Radní jí tehdy dali přednost kvůli projektu, který sliboval přeměnit zámek z 18. století v rehabilitační centrum pro tělesně postižené děti. Ještě předtím musel obecní úřad nákladem 3,5 mil. Kč vystěhovat deset rodin. Firma sice zámek v termínu zaplatila, tím však její slibované aktivity usnuly. Mezitím zámecký objekt, zkonfiskovaný po válce rodině německého továrníka Klugeho, totálně zchátral. Nyní ho koupila podnikatelka z Řičan u Prahy, která jej hodlá přeměnit v penzion.

Okresní soud v Pelhřimově rozhodl, že zámek v **Pacově** (okr. Pelhřimov) je výhradním vlastnictvím města Pacova. Takovéto rozhodnutí požadovala Vojenská ubytovací a stavební správa České Budějovice, která dosud měla na zámek právo hospodaření, aby nemovitost Pacovu převedla. Městu byl zámek přidělen v lednu 1947 na základě Benešova dekretu č. 12/1945, převod ale nebyl zanesen do pozemkových knih. Soud však konstatoval, že k faktickému předání majetku došlo přídělovou listinou a žádného zápisu již nebylo třeba.

Co nedokázala sovětská armáda, která se na zámku v **Děčíně** podepsala nejvíce, zapřičinil příchod letošního jara. Zřítla se totiž část zámecké stěny směřující ke koupališti. Nejdříve se zeď vyvalila v místě bývalé konířny a potom ještě další dvě patra nad ní. Děčínský zámek je v rozsáhlé rekonstrukci, která začala opravou střechy. Ta se nyní kvůli likvidaci

havárie pozdrží. Příčinou havárie bylo podmáčení části zámku, kde byly nekvalitně opraveny svody.

Zámek Jezeří (okr. Most), který se ekologickým iniciativám podařilo zachránit před postupujícím uhelným dolem, vrátili 28. března 1996 Lobkowiczové bezplatně do rukou českého státu. Podmínkou darovací smlouvy je, že dárci dostanou na zámku k dispozici apartmá. Zámek dostali Lobkowiczové zpět v r. 1992 v rámci restituce. Důvodem neočekávaného kroku Lobkowiczů je zřejmě finanční náročnost rekonstrukce historického objektu, jež podle poslední studie činí kolem 200 miliónu Kč. V červnu byl zámek pro veřejnost otevřen: zatím pouze průchod přední částí Jezeří, severní věž a romantická terasa. Po skončení těžby v dole má být zámek komplexně restaurován. V r. 1996 má být do objektu investován první milión 800 tisíc a mělo by se začít s rekonstrukcí divadelního sálu.

Pro tuto turistickou sezónu přibyla v zámku v **Jindřichově Hradci** k cyklu tapiserií Nové Indie z arcibiskupského paláce v Praze, instalovanému v listopadu 1995, nová prohlídková trasa s nábytkem z téhož paláce. Od dubna 1996 je zde k vidění též arcibiskupský velký slavnostní kočár z konce 17. století. Jedná se o unikátní exemplář, který je po českokrumlovském eggenberském kočáru pravděpodobně nejstarší a nejhodnotnější památkou svého druhu v Čechách. Kromě arcibiskupů jej v minulosti používali také čeští panovníci při korunovaci.

Ačkoliv od 1. dubna začala oficiálně návštěvní sezóna hradů, zámků a dalších památek, zůstal státní hrad **Landštejn** (okr. Jindřichův Hradec) v dubnu uzavřený. Na vině byla téměř padesátcentimetrová sněhová příkrývka bránící návštěvníkům v prohlídce hradu. Vlivem nepřízně počasí došlo k opoždění některých plánovaných úprav. Jedná se především o dokončení rekonstrukce hradebního systému, která měla být prováděna mimo prázdninovou sezónu, ale byla přesunuta do hlavního provozu. I přes tyto problémy však připravil Landštejn pro letošek několik zajímavých atrakcí. Vstupní expozice sestavená průběžně z archeologických výzkumů, které zde intenzivně probíhají již několik let, opět dozná změny. V letní sezóně by zde měli zpřístupnit veřejnosti také donjon.

Letos znovu ožil státní hrad **Házmburk** (okr. Litoměřice) tyčící se nad Českým Středohořím. V srpnu 1996 byl zpřístupněn veřejnosti. Od r. 1982 bylo do hradu investováno 2 milióny 650 tisíc korun, letos to bude další 1,2 miliónu. Na obnově hradu pracují pouze nadšenci, bez nároků na odměny. Před dokončením jsou sanace Bílé i Černé věže, zdi: nové schodiště v hranolové Bílé věži umožní výstup na rozhlednu, letos dostane vyhlídku i druhá věž. Program záchrany památek v letošním roce počítá v případě Házmburku se statickým zajištěním objektu, zatravněním, vybudováním schodiště a ve sklepech hradu bude malá stylová prodejna.

26. dubna 1996 byla vrácena církvi zámekská kaple sv. Vavřince na **Malé Skále** (okr. Jablonec nad Nisou). V kapli z r. 1869 byly zakázány bohoslužby v 60. letech. Pak byla s maloskalským zámekem prodána Mototechně k rekreačním účelům. V r. 1994 ji koupila obec za 41 tisíc Kč a z dotace Ministerstva kultury ve výši 2,8 mil. Kč ji opravila. Protože se původní zařízení nedochovalo, byl vybudován i nový interiér. Podíleli se na něm známí současní umělci, např. V. Komárek, J. Jíra, M. Praclík aj. Skleněný betlém dodala Střední průmyslová škola sklářská Železný Brod.

V důsledku propadnutí zdi i s částí vstupního schodiště uzavřeli 4. května 1996 inspektoři bezpečnosti a ochrany hrad **Šternberk** (okr. Olomouc).

z tisku J. Hrnčíř

Největší událostí letošní sezóny má být otevření zámku **Bečov**. Poprvé během své několikasetleté historie otevřel brány 15. 7. 1996. V interiéru již letos měli hosté najít unikátní relikvii sv. Maura. Jeho rekonstrukce je však natolik složitá, že prozatím bude muset ještě nějaký čas zůstat náš druhý největší

poklad po korunovačních klenotech v rukách odborníků. Navíc se ukázalo, že relikvii stále ještě nevydal všechna svá tajemství. Podle specialistky na středověký textil pochází hedvábné tapetování vnitřku relikvie ze 13. století, ostatky byly zabaleny v látce, datované do 8. či 9. století. Místem vzniku měl být Egypt.

V březnu 1996 byla zpřístupněna část budovy purkrabství hradu **Loket**, kam byl umístěn restaurovaný pozdně barokní dřevěný strop, pocházející z měšťanského domu ze zaniklého starého Mostu.

V této sezóně nabídnou některé objekty rozšířené či nové expozice, například zámky v **Hořovicích** u Berouna a v **Březnici**, nebo hrad **Křivoklát**. Také **Sychrov** u Turnova chystá v této sezóně novinky, podobně **Jindřichův Hradec**, **Třeboň**, hrad **Pernštejn**, zámek v **Duchcově**, **Karlova Koruna** v Chlumu nad Cidlinou či hrad **Střekov** u Ústí nad Labem.

Ukázka bitvy mezi rakouskými a pruskými historickými jednotkami zahájila v sobotu 7. 4. 1996 turistickou sezónu v pevnostním městečku **Josefov** v Jaroměři. Pevnost, v níž je přístupná část podzemních prostor, byla postavena z popudu císaře Josefa II. v letech 1780 - 1787.

Rodina Kolowratů uvažuje o možnosti, že prodá zpět státu svůj zámek v **Černíkovcích**, kde je nyní Ústav sociální péče pro mentálně postižená děvčata. Kolowratové získali v restituci zámek v **Rychnově nad Kběžnou**, **Černíkovcích** a rozsáhlý lesní majetek. Z černíkovického areálu chtějí původně vybudovat rodinné sídlo.

z tisku Z. Blaheta

Pozdně gotická tvrz ve **Vlkošově** (okr. Plzeň-sever) byla zemědělským družstvem v rámci restituce vrácena potomku původních majitelů, panu Václavu Škalďovi. Ten se sem přistěhoval i s rodinou až z Náchoda, upravil si část tvrze na půdorysu "L" k obývání a začal hospodařit v přilehlém dvoře. Vyčezal bujná křoviska rostoucí na valech i na nádvoří, ve spolupráci s památkáři znovu vystavěl zřícený štít jedné z budov tvrze a opravil klenutý interiér přístavku, nazývaného kapli. Také starobylé komíny září novotou. V současnosti (červenec 1996) postupně vybavuje objekty okapy. V plánu má vykácení stromů v příkopu, snížení terénu nádvoří na původní úroveň a obnovení velkého rybníka nad tvrzí, který napájel vodou široký a hluboký "hradní" příkop, vymezující čtverhrannou dispozici se zakulacenými rohy. Příkop je ze značné části zavodněn stojatou vodou, dříve se v něm chovaly ryby. Na straně k bývalému rybníku je tvrz chráněna ještě mohutným valem, který odděluje vodní příkop od dalšího suchého příkopu, z jehož dna vyrůstají budovy tvrze. Další rozsáhlé zanedbané prostory ve tvrzí má pan Škalda v úmyslu postupně přeměnit na ubytovnu, starobylé sklepení by mohlo být stylovou restaurací. V záplavě zpráv o kšeftování se zámky a o pustnutí bývalých panských sídel v rukou nových majitelů je přístup pana Václava Škaldy k vlkošovské tvrzí příkladem, že i v dnešní době je možné staré památné budovy českého venkova udržet a využívat. Budeme mu držet palce.

P. Rožmberský

Majitel čp. 44, s jehož domem bezprostředně na západě sousedí tvrzíště ve **Skočicích** (okr. Plzeň-jih), mne informoval o starých sklepeních či chodbách, jejichž klenby krátce po 2. světové válce odkryl jeho otec v sadu východně od domu. Objevená chodba směřovala k Černé skále, k Příchovicím, tedy směrem od západu k východu.

V tisku proběhla zpráva, že město Františkovy Lázně postavilo hrad **Ostroň** (Seeberg, okr. Cheb), jehož je majitelem, ministerstvu životního prostředí, aby získalo bezúročnou půjčku 12 miliónů Kč na dokončení kanalizační sítě. K zástavě došlo i přes odpor kastelána hradu p. Miroslava Brože a ředitele a.s. Lázně Františkovy Lázně MUDr. Romana Salamanczuka. Dosud není zřejmé, z čeho bude město půjčku splácet.

V. Knoll

Zprávy z klubu

Rada

Jednání Rady KASu 3. září 1996 se z titulu svých funkcí účastnili pokladník Mikota a šéfredaktor Hlásky Rožmberský a dále zástupci plzeňské pobočky pánové Miler. Novobilský a Beránek. Zástupci ostatních poboček se neúčastnili a ani nevyužili možnosti korespondenčního hlasování o předem oznámených tématech. Prvé oznámené téma, navržené P. Rožmberským, týkající se odměny za publikování v Hlásce, bylo schváleno. Autoři příspěvků do klubového časopisu (individuální členové KASu) budou mít nadále vždy příští ročník Hlásky zdarma. Toto rozhodnutí Rady se netýká kolektivních členů (organizací), ojedinelých zpráv převzatých z tisku, zpráv z klubu a více než tří autorů jednoho příspěvku. Osmý ročník Hlásky tedy nebudou platit z pobočky Hradec Králové: J. Čížek, Z. Fišera, J. Slavík, z pobočky Humpolec: O. Vacek, z pobočky Plzeň: Z. Blaheta, J. Čihák, J. Fák, J. Fröhlich, J. Hrnčíř, V. Chmelíř, E. Kamenická, T. Karel, F. Kasl, V. Knoll, P. Mikota, K. Nováček, Z. Procházka, P. Rožmberský, z pobočky Praha: M. Dusil, J. Synek, J. Úlovec.

Druhé oznámené téma, navržené královéhradeckou pobočkou, aby náplní jednotlivých čísel Hlásky byla pověřena vždy jedna z poboček, schválen nebyl. Rada nechce žádné z poboček něco "nařizovat" a obává se, že by ve vydávání Hlásky nastaly značné problémy. Toto opatření by také zlikvidovalo geografickou pestrost, o kterou se snaží redakce. Rada dále schválila návrh předsedy dr. Milera, aby byly příprava, sazba a tisk Hlásky nadále zadávány nadaci České hrady (opatření v oblasti financování). Pro autory příspěvků a odběratelé Hlásky se tímto opatřením nic nemění. Posledním projednávaným bodem byla změna osoby pokladníka Rady: P. Mikota předá pokladnu k 31. 12. 1996 J. Richterové. Platby z poboček odešlou pokladnici poboček do konce roku 1996 již novému pokladníkovi na adresu: **Jana Richterová, Slovanská 155, 307 05 Plzeň.**

Oznámení předsedům a pokladníkům poboček: Do konce roku 1996 budou odeslány tzv. "desátky" z poboček za rok 1996 Radě spolu s předplatným Hlásky 1997 a jmenné seznamy členů, za něž je placeno 10 Kč a za něž je placeno předplatné 30 Kč. Předplatné neplatí výše jmenovaní autoři příspěvků do Hlásky, v seznamu však budou uvedeni. Pobočky, které využívají možnosti zaslání Hlásky svým členům přímo z Plzně, uhradí Radě poštovné za rok 1996 (viz Hláska 1995, č.4, s. 47) takto: pobočka Plzeň 1260 Kč, pobočka Hradec Králové 228 Kč, pobočka Brno 156 Kč, pobočka Humpolec 156 Kč, pobočka Zlín 180 Kč. Nechtějí-li tyto pobočky dostat první Hlásku 1997 v balíku nebo až s druhou Hláskou, musí do konce roku 1996 uhradit výše jmenované platby a zaslat Radě papírové pásky s nadepsanými adresami odběratelů Hlásky (4 x). Desátek, předplatné a poštovné lze zaslat jednou složenkou a ve zprávě pro příjemce na rubu složenky vyčíslit jednotlivé platby. Peníze se již zasílají novému pokladníkovi Rady (viz výše). Seznamy členů a předplatitelů Hlásky a pásky s adresami zasílejte na adresu Rady: Klub Augusta Sedláčka, Františkánská 13, 301 35 Plzeň. **Rada žádá příslušné funkcionáře, aby platby a vše ostatní vyřídili do konce roku, aby opět nenastaly problémy se zasláním prvního čísla Hlásky 1997.**

Přípané přestupy z pobočky do pobočky lze realizovat do konce roku tak, že přestupující člen se domluví s novou i starou pobočkou a oznámí přestup Radě. Příspěvky zaplatí staré pobočce, (ta z nich uhradí desátek), předplatné již v nové pobočce.

Nadace České hrady vydala v edici Zapomenuté hrady, tvrze a místa další publikaci - **Hrad Bělá** (historie a vývoj

hradu v Dolní Bělé) z pera M. Novobilského a J. Richterové. Brožuru lze objednat na adrese: Nadace ČHL, Doudlevecká 22, 301 36 Plzeň. Cena 25 Kč + balné a poštovné. V tisku je devátý svazek edice od P. Rožmberského. **Kunčín Hrádek a kostel Všech svatých v Plzni**, v očekávané ceně 20 Kč. Mimo ediční řadu byla vydána publikace **Dobřív** (historie podbrdské vsi) od J. Světlíka (56 stran, 32 Kč) Publikaci lze objednat obdobně jako výše uvedenou brožuru.

Pobočka Praha

Zpráva o tradičním květnovém zájezdu. Sraz v Olomouci 8. května 1996 po příjezdu vlaku z Prahy po desáté hodině. Zde odjezd autobusem Dopravních podniků města Olomouce za účasti 26 členů KAS. První den začal výstupem na hrad **Hluboký** se zbytkem věže, paláce a hradby; dál pak přejezd **Kartouzská** - zříceniny kláštera, severovýchodně stopy před-sunutého nebo obléhacího opevnění; **Tepenec** - nejrozsáhlejší hradní komplex vybudovaný Karlem IV. v pol. 14. st. a zaniklý na jeho konci v občanských válkách. Ještě před několika lety byly patry základy zdíva velkého a malého hradu a složitá valová soustava. Dnes část odtěžena lomem a zachováno pouze torzo malého hradu na návrší, jižně od dosud činného lomu. Silně porušené zbytky odděleny od okolí hlubokým, ve skále vylámaným příkopem, nad nímž částečně zachovalá destrukce hradby se stopami vápenné malty; **Šternberk** - hrad, v nynější době poměrně zachovalý objekt, nepřístupný pro zničené schodiště; **Hůzová** - zbytky hrádku. Poslední zastávkou prvního dne byl **Uničov** s mnoha historicky i architektonicky cennými památkami. Příjezd zpět do Olomouce, ubytování.

9. květen: **Sovinec** - hrad, kde nám byly zpřístupněny i některé veřejnosti běžně nepřístupné prostory; krátké zastavení na rozsáhlém zámku **Janovice**; **Velké Losiny** - významná renesanční stavba zámku se zbytky gotické tvrze. Po prohlídce exteriéru příjezd do **Loučné nad Desnou** - zámek v rozsáhlém parku je dnes ve špatném stavu; **Branná** - zbytky hradu a rozsáhlý renesanční zámek jsou dnes opuštěné a v dezolátním stavu; **Pleše** - zbytky nevelkého hradu jsou dnes spíše poškozeny než zkoumány probíhajícím archeologickým průzkumem; **Nový Hrad** - zříceniny rozsáhlého hradu; **Ruda nad Moravou** - rozsáhlejší zámek využíván na byty a pro potřeby lesního závodu.

10. května: dopoledne **Uničovice** - gotickorenesanční tvrz, kde jsme měli možnost prohlídky i interiéru; dále krátké zastavení v **Podolí** - zbytky tvrze (příklad objektu znehodnoceného modernizací); **Bouzov** - hrad poznamenaný romantickými přestavbami, prohlídka; **Nové Zámky** - mohutný dvoupatrový zámek; **Úsov** - zbytky gotického hradu a barokní zámek, kde nám bylo zpřístupněno nádvoří; **Brničko** - zřícenina hradu s plášťovou zdí, na jihovýchodě dvě předhradí, chráněné příkopy; **Hoštejn** - zbytky hradu, dnes jen malá část paláce a dobře patrná soustava příkopů a valů; krátké zastavení **Koruna** - zřícenina augustiniánského kláštera ze 13. stol.; z okraje Trnávky výstup na **Cimburk** - zřícenina gotického hradu. Posledním zastavením dne byla **Moravská Třebová** - renesanční zámek, který prochází rekonstrukcí, město s mnoha památkami.

11. květen: čtvrtý den byl zaměřen směrem do okresů Bruntál a Opava: **Bruntál** - zámek se zabudovaným torzem paláce got. hradu, prohlídka interiéru dnes rekonstruovaného objektu. Před zámkem panský dům, obdélný, patrový, s valbovou střechou, dnes Lidová škola umění; **Staré Město** - součástí původního sídla - dvorec byl snad i zdejší o samotě stojící starobylý kostel; **Brantice** - zámek vzniklý přestavbou renes. objektu (již. a vých. křídlo), portálek s letopočtem 1576. Popisované zbytky příkopů po got. tvrzí v parku za zámkem nejjistě: **Krnov** - renes. zámek je udržovaný a dnes slouží Závodu lesní techniky a.s.; **Cvilín** - zachovalá zřícenina got. hradu bergfritového typu, jihovýchodně zbytky před-sunutého (obléhacího?) opevnění průměru zhruba 40 m (krokováno);

Vartnov - zbytky hradu ze 14. stol. V místech zachovalejšího zdíva budov (paláce?) u vých. hrady sklep a zasypaný vstup s částečně viditelným portálem. Areál je porostlý listnatým lesem: **Velké Heraltice** - rozsáhlý zámek se zabudovanými zbytky gotického hradu bergfritového typu. Zachovalý objekt slouží jako zvláštní škola internátní: **Litultovice** - dva zámky (starý je gotickorenesanční stavba) s parkem, udržované; **Kelč** - zachovalý zámek s parkem; **Vikštejn** - rozsáhlejší zříceniny hradu; cestou zpět krátké zastavení v **Potštátě** - zámek, původně tvrz, dnes ve špatném stavu.

12. květen: dopoledne prohlídka radnice a bývalého **olomouckého** hradního areálu. Individuální odjezd domů. I přes částečně nepříznivé počasí byli se zájezdem účastníci spokojeni a byl další zdařilou akcí naší pražské pobočky. Na závěr zbývá poděkovat všem, kteří zájezd připravili a zároveň i členům KAS za účast.

J. Synek

Pobočka Zlín

23. března jsme podnikli výlet po hradech ve Vizovických vrších, kterými nás provedl a se stavebně historickým výzkumem seznámil pan arch. Pavel Šimeček. Při výkladu čerpal ze hmotových rekonstrukcí z knihy Hrady jihovýchodní Moravy. Po shlédnutí zbytků skalního hrádku **Rýsova** jsme navštívili ještě nedaleké hradiště a potom už jsme se vydali na 4 km vzdálený plášťový hrad **Starý Světlou**. Odtud už nebylo daleko k dalšímu objektu - hradu **Angelsberku**, který nás zaujal především svým zajímavým fortifikačním ztvárněním (5 valů a příkopů na přístupové cestě). Vydařená akce, již se zúčastnilo asi 25 členů, byla zakončena v pohostinství v Dolní Lhotě.

13. květen byl uspořádán první avizovaný autobudový zájezd do Rakouska. Pobočka zaplnila autobus do posledního místa. Okolo deváté hodiny jsme překročili státní hranice Slovenska a Rakouska. To už se před námi otevřel pohled na hrad a město **Hainburg an der Donau**. Hrad postavený na výrazném kopci nad městem napojuje své hrady přímo na opevnění města. Městské opevnění je každých 20 m prolamováno nakosmo postavenými hranolovými věžemi. Škoda jen, že jsme se nemohli podívat do kaple z 12. stol. na hradě a také donjon ze 13. stol. byl uzavřen. Po přejezdu do města **Machberg** prohlídka kostela sv. Markěty, Uherské a Vídeňské brány. Poblíž vesnice **Suché Kruty** jsme uctili památku krále Přemysla Otakara II. Navíc byl zařazen proti původnímu plánu hrad **Falkenštejn**.

27. - 28. dubna se 9 členů a příznivců pobočky rozhodlo navštívit hrady v Orlických horách (**Lanšperk, Žampach, Poštejn, Litice, Brandýs nad Orlicí**). Koncem měsíce květen provázeli pan Jiří Beran školní výlet na hrad **Hukvaldy** a skauty na **Cimburk** u Koryčan.

Původně plánovaný květnový výlet do Chřibů byl přesunut na dobu neurčitou. Dr. Kohoutkovi se totiž podařilo kontaktovat jeho slovenského kolegu ing. Martina Bónu, jediného zahraničního člena KASu, který ve dnech 17. - 19. květen zprostředkoval zájezd a sám nás provázal po slovenských hradech. Autobus vypravený ze Zlína obsadilo 30 členů klubu. Za perfektně připravenou akci (byly připraveny půdorysy z poslední doby, u některých hradů též hmotové rekonstrukce) ještě jednou ing. Bónovi touto cestou děkujeme. V pátek jsme navštívili hrady **Čachtice, Beckov, Uhrovec**, nocleh byl na **topolčanském** hradě. V sobotu byl na programu románský kostel **Sádok**, hrad **Hrušov**, klášter **Hronský Beňadik**, opět

románský kostel **Kostolany pod Tribečom**, nocleh na hradě **Gýmeš**. V neděli jsme se vraceli domů přes hrad **Dobrá Voda**. Ing. Bóna je na podzim pozván na oplátku do našeho regionu.

O prázdninách se většina členů pobočky věnovala individuální návštěvě památek. 7 členů a příznivců pobočky se účastnilo výpravy na hrady **Lipnice a Orlik u Humpolce** 8. - 11. srpna. Na hradě Orliku byli velmi srdečně přijati humpoleckou pobočkou, byli provedeni po hradě, ukázána jim výroba středověkých kachlů a dokonce byli pozváni na menší hostinu, kterou humpolecká pobočka ten den pořádala. Ještě jednou díky touto cestou pobočce v Humpolci.

Určitá část členů naší pobočky se měla aktivně zúčastnit oslav k 650. výročí bitvy u Kresčaku. Pro příliš velké finanční požadavky Moravského fechtýrského cechu francouzské straně nebyly autobusy z Čech a Moravy vypraveny. 5 členů pobočky se však přesto rozhodlo na vlastní pěst vydat se automobilem do 1700 km vzdáleného Kresčaku, kde účastnili oslav a reprezentovali naši republiku na tomto pro naši historii tolik významném místě. Během cesty si nenechali ujít takové skvosty, jako Remeš, Amiens, Beauvais.

J. Hoza

Pobočka Plzeň

Pozor, změna! Pravidelné schůzky, na kterých by neměli chybět především členové výboru, konané vždy první středu v měsíci v pivnici Velkopopovická formanka na nám. Republiky se od listopadu budou odehrávat v nové otevřené **pivnici v Purkyňově ulici** vedle bývalé hospody U Koců (nedaleko od bývalého KNV, nyní finančního úřadu), kde bychom měli mít k dispozici oddělenou místnost. Ve středu 6. listopadu očekáváme hojnou účast.

Ve **středu 16. října** se v sále národopisného oddělení Západočeského muzea v Plzni na nám. Republiky od 16. 30 hod. koná **členská schůze** plzeňské pobočky KASu. Program: přijímání nových členů, organizační záležitosti, přednáška.

V **sobotu 19. října** se vypravíme na **tradiční podzimní vycházku**. Odjezd z Hlavního nádraží Plzeň směr Cheb již v 6.24 hod., v Pňovanech přestup na lokálku do Bezdruzic (cílová stanice). Nezmění-li se stávající poměry, bude možné si prohlédnout zámek a zbytky hradu v Bezdruzicích, které jsou jinak nepřístupné. Poté se přesuneme přes Dolní Polžice (tvrziště) buď do Konstantinových Lázní na oběd a poté na hrad Švamberk (Krasikov), popřípadě podle času povede trasa opačně - napřed na Švamberk a pak na pozdní oběd. Trasa je dlouhá cca 8 - 10 km, vede M. Trachta.

Placení členských příspěvků 1996 a předplatného Hlásky 1997: Členské příspěvky v plzeňské pobočce činí za rok 1996 30 Kč, předplatné Hlásky pro členy klubu taktéž 30 Kč, celkem je tedy nutné do konce roku přiloženou složenkou uhradit 60 Kč. Členové klubu, kteří neodebírají Hlásku (rodinní příslušníci a pod.) platí členský příspěvek ve výši 20 Kč. Na rubu složanky do Zprávy pro příjemce uveďte, co platíte. Zaplatit je také možné přímo na prvostředcích schůzkách či na členské schůzi pokladníkovi nebo jeho zástupci. **Nečlenové klubu** odebírající Hlásku zaplatí předplatné ve výši 70 Kč (Hláska, poštovné, manipulační poplatek). Organizace, nemohou-li zaplatit přiloženou složenkou, uhradí příslušnou sumu na účet KASu číslo **716754-318/0800** u České spořitelny 305 09 v Plzni. Opětovně žádáme členstvo, aby poplatky zaplatilo do konce roku, abychom nemuseli rozesílat upomínky. **Co můžeš udělati dnes, neodkládej na zítřek!**

Informace z ostatních poboček redakce do uzávěrky tohoto čísla neobdržela.

Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní správou pošt v Plzni, č.j. P/7 - 1142: 17 - 158/92 ze dne 26. 10. 1992.

HLÁSKA, Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka. Cena 10 Kč.

Vychází čtvrtletně. Toto č. vyšlo v 1. říjnové dekádě 1996. Šéfredaktor Petr Rožmberský (zást. RNDr. J. Miler, ing. P. Mikota).

Adresa redakce: Klub Augusta Sedláčka, Františkánská 13, 301 35 Plzeň. Vydává Klub Augusta Sedláčka za přispění Magistrátu města Plzně.

Registrováno pod značkou OK ÚmP 23/1991, 300 výtisků.